Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШОАТТА, 17 АВГУСТ, 1985 ШУ. ● № 99 (7134). ● Мах 3 кеп.

КПСС ЦК ПОЛИТБЮРО

КПСС ЦК Политбюро аргIанарча заседане дийцад капитально гIишлош хьалъеча индустриализаци дегIайоалаярахи къахьегама овсарле лакхъярахи дола дош. КПСС ЦК-и СССР Министрий Советои тIайийцача соцам тIа лаьрхIад, дукхагIа заводской кийчо йола конструкцеш арахецилгеи царех пайда эцилгеи шердара, тайп-тайпарча гIулакхашта йола комплекти здането сооруженеши арахецилга лакхдара, комплектно-блочни хьисапе кийчъяь технологически а инженерни а оборудовани гIишлош хьалъеча лоаттаяра наькъаца гIишлош хьалъяра балхашта индустриализаци яра боарам качественно кердача лагIа тIа боаккхаш лакхбе. ГIишлош хьалъеча полимерни, химически, кхыйолча хIанзарча конструкционни материалех пайда эцилга белггала шерде. гIишлон материалий промышленностеи стройиндустреи предприятешта реконструкци яра а технически эргаяьха уж тоаяра а боарам дикка лакхбе, машинаш еча доакъой база чIоагIъяра ларда тIа эшача техникацеи механизировании инструментацеи гIишлош Iалашъелга тоаде, уж дешаш къоастадеча, СЭВ-а членашца — мехкашца цхьана леладу гIулакхаш шерде лаьрхIад. Цу дерригне таро лургья укх гаргагIарча итт шера объекташ хьалъяра ханаш 1,5—2-зза лоацъе, къахьегама овсарлеи балхий дикали лакхъе.

КПСС ЦК-и СССР Министрий Советои соцам тIайпар биологи а биотехнологи а дIахо дегIайоалаярах. Доккхий гIулакхаш чакхдаха лаьрхIад уж лоархIамегIа дола Iилман лостамаш дегIадоаладелга сихдара. Iилманитохкамий балхаша хьалур промышленносте, юрта боахаме, унахцIено лораеча юкъедоаладара, халкъа боахаме йолча прогрессивни биотехнологически продукцеца мехка хьашташ диззагIа кхоачашдара.

Дийцад, промышленностеи халкъа боахама кхыча доакъошкеи балха, моттигашта аттестаци ярах шерра пайда эцарах, царна рационализаци яра ларда тIа уж технически кердайоахилга, технологически процессашта механизаци а автоматизаци а яра хIанзара средстваш юкъейоалаелга, болх бара дикагIдола хьалаш хьакхоллар, къахьегама овсарле лакхъелга сихдар, къахьегама кхоачамех, керттерча фондех, капитальни вложенеех пайда эцилга тоадар Iалашдарах дола дош. Белгалдаьхад промышленноста, гIишлошъеча, юрта а хьуна а боахама, транспорта, бувзама, материально-технически Iалашон, торговлеи юкъарча кхачани, наха бытовой гIулакхаш деча предприятешкеи, организацешкеи болх беча моттигашта аттестаци а царна рационализаци а елга планах чакхдакхара дола гIулакхаш. Из болх дIабахьа беза къахьегама коллективаша хьинаре дакъа а лоацаш.

Политбюро дийцад Iилман-технически прогресс сихъярах КПСС ЦК даьхкача къахьегамхой письмоех дола дош. Дукха дика предложенеш я цар тIа Iилманнеи техниканеи карагIдаьннараш сихагIа балха юкъедоаладелга Iалашдеш. Цу хьакъехьа КПСС ЦК хиннача совещане установкашка хьежжа гIулакхаш кийчдечеи чакхдоахачеи царех пайда эцилга нийса лаьрхIад.

Новкъоста Н. А. Тихонова баьча хоамага ла а дийгIа Политбюрос могаьйй БКП ЦК Политбюро член, НРБ Министрий Совета Председатель Г. Филипов керте волча болгарски делегацеца хиннача переговорий итогаш.

Политбюрос могадаьд, СЭВ сессе 40-ча заседане решенешкара хьадоагIа Советски Союза декхараш кхоачашделга Iалашдара дола гIулакхаш. Белгалдаьккхад Iилман-технически прогресс сихъеча СЭВ-а членийн — мехкий низашта интеграци яр лоархIаме хилар. Политбюро белгалдаьккхад, 1985 шера нюне КПСС ЦК хиннача совещане установкашка хьежжа СЭВ-а членийн — мехкий 2000 шерага кхаччалца йола Iилман-технически прогресса комплексни программа кийчъяь йистеяккхар къаьстта боккха лоархIам болаш хилар. Цу мехкий предприятештеи организацештеи юкъерча духхьаларча бувзамий кердача формаех дола дешаш дийцад. Коопераци дегIайоалаяра, специализаци кIоаргъяра, дIа-хьа йохийтача продукце технически боарам а дикал а кардинально лакхъяра ларда тIа хьатIайоагIача пятилетка товарооборот шеръяра долча гIулакхий комплекс белгалъяьннхай. Кхоачамий кхом бара даькъе цхьана гIулакхаш леладелга кIоаргдара лостамаш къоастадаьд. ЙоагI-йоагIача организацешта Политбюрос тIадиллад СЭВ-а сессе договореннощаш кхоачашъяра эша гIулакхаш чакхдоахилга.

КПСС ЦК Политбюро дийцад иштта кхыдола экономикеи культуреи дегIаахарах а, хIаьта иштта вай мехка арахьарча экономически бувзамех а дола дешаш.

ЮРТА КЪАХЬЕГАМХОЙ ДОККХИЙ МУЛАШ

ШИЙТТАЛАГIЧА ПЯТИЛЕТКЕ IИЛМА-ТЕХНИЧЕСКИ ПРОГРЕСС СИХЪЯРА, ПРОИЗВОДСТВА ЭФФЕКТИВНОСТИ ЮРТБОАХАМА ПРОДУКЦЕ ДИКАЛИ ЛАКХЪЯРА НАЗРАНОВСКИ РАЙОНА «40 ЛЕТ ОКТЯБРЯ» ЯХАЧА СОВХОЗА КОЛЛЕКТИВО ТIАЙИЦА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ.

«40 лет Октября» яхача совхоза къахьегамхоша, КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума решенешца, Iилма-технически прогресс сихъяра дешай хьакъехьарча парте установкашца хьалхле а лелаеш, «КПСС XXVII съезда — къахьегама 27 декада!» яхаш девиз а йолаш шерра социалистически яхь йоаржаьйй мехка Кхачан программа толаме кхоачашъяр духьа.

1984 шера паччахьалкхенга ялати коартолашй йохкара пхе шера планаш кхоачашъяьй совхозо, дикка тIеххоачашъяьй дулхи шуреи кийчъяра диъ шера планаш.

Производства культура эргайоахаш тоа а еш, Iилман ларда тIа бакъяь лаьтта леладара система, ялаташи кхыйола культураши кхеяра интенсивни технологи шерра юкъейоалаярца, коллективни подряден боахама расчетен совленех хьинаре пайда а эцаш, совхоза къахьегамхоша укх шера паччахьалкхенга дохкаргда 10 эзар тонн ялат — планагIа лаьрхIача 8130 тоннана меттел, хIара гектара тIара 500 центнер доакъара корнеплодаш йоаргья. Цхьан условни бежана лоархIаш кийчъергья 39 центнерал кIезигагIа йоацаш доакъара единицаш, цу даькъе — 3 тонн корнеплодаш.

ЦхьайтталагIча пятилетка планал совгIа совхозо паччахьалкхенга дохкаргда 13.1 эзар тонн ялат, 1,8 эзар тонн коартолаш, 510 тонн дулх, 1290 тонн шура, эзар тонн шекара свеклаш.

Iилма-технически прогесс сихъяра ларда тIа производства эффективности юртбоахама продукце дикали лакхъелга вIаштIехьдаккха лаьрхIача Башкирски АССР Илишевски района Мажит Гафури цIерагIча колхоза къахьегамхой почин хьал а лаьца, совхоза коллективо социалистически декхараш тIайийцад шоашта шийтталагIча пятилетке производства дерригa доакъош дIахо дегIадоаладе. Ханал хьалха, КПСС XXVII съезд хьаелла дии хьатIакхоачаш, дулх дохкара 1986 шера хьалхарча квартала плани шура йохкара шин бетта плани кхоачашъе лаьрхIад.

ЛаьрхIад хIара гектара тIара 30 центнер ка болча ялатийн 50 центнер фуалъяьхача хьажкIийн йоаккхилга Iалашде. Юкъера лаьрхIача хIара фуражни IаттагIара йоаккха шура цхьайтталагIча пятилетка боарамца нийсйича 750 килограмм дукхагIа хилийта. 90 процентал кIезигагIа йоаца шура цхьоалагIча сортах йолаш дIатела. 1981—1985 шерашка 262 килограмм дозал долаш мара дохкаш ца хинна хIара бежан дийна долаш эзача 380 килограмм йолаш паччахьалкхенга дохка.

Юрта боахаме Iилма-технически прогресса лоархIамегIарча факторех цаI да ялата культураш кхеяра интенсивни технологи юкъейоалаяр. Из технологи а йолаш 1986 шера чуэцаргдолаш 300 гектар гурахьа дув кIа дIаде а хIара гектара тIара 40 центнерал кIезигагIа доацаш тIехдика ялат даккха а лаьрхIад.

Юртбоахама продукташ яха лаьрхIа объемаш шийтталагIча пятилетка контрольни цифрел 9,5 процент йоаккхагIа хургья валови продукце объемага диллача.

Лаьттан беркат алсамдаккхар духьа шерра-шера доакъара культурай хIара гектара тIа 40 тоннал кIезигагIа йоацаш органически удобренеш тессаргъл оаха. Деррига юртбоахама балхаш лакхача агротехнически боараме дергда.

Техниках эффективни пайда эцара, материально-технически ресурсаш кхом беш дIаахийтара, кхайи фермайн продуктивность лакхъяра, продукце дикал тоаяра чотах вIаштIехьдоаккхаргда оаха цхьа центнер ялатий яккхарга бода мах 6 процент, дулхеи шурийи центнер яккхарга бодар — 10, шекара свеклай центнер яккхарга бодар — 15 процент лохбелга.

Къахьегама овсарле 11 процент лакхъе. 1985 шера 300 эзар сома пайда бе.

Производства материально-техническа база дIахо чIоагIъяра, юрта берригача къахьегамхошта эшаш дола производственни, культурно-бытовой хьалаш вIаштIехьдахара тIагIертта болх бергба оаха. ШийтталагIча пятилетке хьалде лаьрхIад усадебни тайпара 50-цел кIезигагIа доацаш чуIе цIенош, Долакха-Юртеи ТIой-Юртеи культура ЦIенош, Долакха-Юрта быта ЦIа хьалде, машинни кови механически мастерскеши хьалъе лаьрхIад. Ерригача тракторно-полеводчески бригадашта тIадолха чIоагIа тIоа бола наькъаш дахка. КхоалагIча тракторно-полеводчески бригаде механически мастерскеш хьалъе.

Декхарашка тIайийца производственни экономически хьокхамаш шийтталагIча пятилетка плана юкъедахьа лаьрхIад совхоза коллективо.

Совхоза къахьегамхоша Советски Союза Коммунистически парте Централъни Комитета дош ду, шийтталагIча пятилетка планаш, СССР Кхачан программа толаме кхоачашъяр духьа тIагIертта къовсам лоаттабе.

Социалистически декхараш дийца а дийца, тIайийцад совхоза болхлой, ИТР-ий, гIулакхерча наьха юкъарча собране.

Малгобекски района М. Горьке цIерагIча совхоза № 1 йолча ферме Iаьсий леладеш я Оздоева Мадина. Цхьа шу дIадахийтац хьинар долча болхлочо шийн декхар толаме кхоачаш ца деш.

51 Iаса леладу Мадинас. Зоотехнически бокъонаша дIа ма деххара Iунал ду цо. Цудухьа Iаьсаша сиха дегI а дахь. Юкъера лаьрхIача хIаранена дийнахьи буса 510 грамм дозал IотIа а деттлау. ПланагIа кхета доагIар 450 грамм долаш.

СУРТА ТIА: М. Горьке цIерагIча совхоза Iаьсий леладер Оздоева Мадина.

И. ПЛИЕВА сурт.

БЕРКАТЕ КХА

Урус-Мартановски района «Солнечный» совхоза баьцадаараш чуэцаш дукха нах ба хIанз, Гудермесера новкъостал де баьхна студенташ юкъе а болаш.

Шийца диъ бер а долаш, хIара дийнахьа цхьа йоккха саг а йоагIа кхай тIа. Из я Магомадова РебIат. Берашца цхьана нарсаш чуэцаш я из.

Совхозе баьцадаараш кхедеш РебIата болх бу 25 шу да. Йоккха опыт йолча цо тIеххьарча хана дезала подрядагIа болх бу. Укх шера кхеяь нарсаш кхаьстта дика я цун.

Къахьегарга хьежжа да РебIата а цун дезала а доагIа ахча. Соахка хьувкъам чу а нийца тIеххьара итог йича, хIара бетта тийнна 200 сом аванс доацаш, 3800 сом ахча делар цунна.

Иштта дукха ахча нийдаь дезала подрядагIа цу боахаме болх бу кхы а дукха нах ба. Баьцадаараш кхедара хIара шера шишша а кхоккха а планаш ю цар. Совхоза кулгалхоша яхачох, кхы а дукхагIа хила мег укх шера цар чуэцаргдола баьцадаараш.

С. МАДАГОВ.

КПСС обкома пресс-центро хоам бу

ТЕЛЕФОН 2-66-72

15 август хьатIаотташ оперативни даннегIа гуйрана культураш дIаера республике аьхал 96,7 эзар гектар лаьтта — планах 52 процент. Из 29,6 эзар гектар дукхагIа а да дIадахача шера укх хана аьха хинначул.

Хьалха я Надтеречни района совхозаш. Цига аьхад 15,2 эзар гектар лаьтта — планах 81 процент. Шелковской районе гурахьа ялат дIадера лаьтташ кийчдара план кхоачашъяьй 68 процент.

ТIехьабусараштa юкъе ба Назрановски, Урус-Мартановски, Малгобекски, Гудермесски районашкара механизатораш. Гудермесцашеи урусмартановцашеи, масала, аха доагIачох кхоалагIа дакъа мара аьхадац.

Республике зябь аьхай 33,2 эзар гектар — аха дезачох 21 процент. 5,4 эзар гектар дукхагIа аьхай из дIадахача шера укх хана аьха хинначул.

Малгобекски районе зябь аьхай 3800 гектар — аха езачох 35 процент.

Цу цхьан хьалех Грозненски района механизатораша, масала, зябь ахара план 13 процент мара кхоачашъяьяц.

Гурахьа ка бола ялат дIадера эшаш дола фу кийчдеча масал гойт Ачхой-Мартановски района боахамаша. Мел эша фу дIаоттадаьд, деррига дIадувча стандарта цхьоалагIчеи шоллагIчеи классай кондици йолаш да.

Гина лаьрхIа йола люцерна хьекхай 12335 гектар — хьакха езачох 63 процент. 10363 гектара тIараяр аьрдай. Кийчдаьд хьалхара 415 центнер кондицегIа дола ги.

Наурски района боахамашка 80 процент гина лаьрхIа йола люцерна хьекхай. Цох 65 процент аьрдай.

Надтеречни района кхаш леладераш шоай лоалахоел, наурцел, яхь лелаеча хоалуш тIехьабисаб. Цар хьекхаяц из 54 процент хулача кхашнара мара, дикка кIезигагIа я хIаьта аьрдар.

Ерригача 604 гектара тIара гина лаьрхIа йола люцерна чуйийцай Грозненски района В. И. Ленина цIерагIча колхозо. ХIанз ги цIенцеш боахк цига.

Сихденнад баьцадаараш тIадолча кхашкара балхаш. Республика лаьтташ леладераша дIаденнад 33,9 эзар тонн гаргга баьцадаараш — планагIа дIадала доагIачарех 22 процент.

Укх тIеххьарча дийнахьа тикашкеи консервни заводашкеи дIачуденнад 1227 тонн баьцадаараш, царех 577 тонн — Ачхой-Мартановски района совхозаша. Сезон дIайолаелча гIоне Ачхой-Мартановски районо дIаденнад 13 эзар тонн гаргга баьцадаараш — планагIа дIадала доагIарех 34 процент.

Баьцадаараш чуэцарал дIадаларал сухал бац Шалинсни района боахамаша. Цар 12 процентал кIезигагIа кхоачашъяьй уж дохкара план, хIаьта Сунженски района боахамаша 13 процент мара кхоачашъяьяц.

Республике кийчъяьй 132 эзар тонн йол — планагIа йоагIачох 65 процент. Из 37,4 эзар тонн дукхагIа я дIадахача шера укх хана кийчъяь хинначул.

КIоагашка силос чуеллай 303,7 эзар тонн — планагIа йоагIачох 42 процент. Из соахка укх хана хинначул 67,9 эзар тонн дукхагIа я.

Ча кийчдара план 71 процент кхоачашъяьй. Укх шера чах 24,6 эзар тонн дукхагIа аргIаш даьд дIадахача шера даь хинначунца нийсдича.

Баьца хьоар кийчдаьд 15 эзар тонн гаргга — планагIа доагIачох 43 процентал дукхагIа.

БАЛХА ХА-БАЛХА!

РЕЙД

Дукха ха йисаяц цхьайтталагIа пятилетка чакхъяла. Республика къахьегамхоша деррига низаш тIадерзадаьд цун заданеш а тIайийца социалистически декхараш а кхоачашдара. Цудухьа хIанз геттара лоархIаме да массе моттиге порядоки дисциплинеи чIоагIъяр, балха ханах, оборудованех бизза пайда эцар, шийна тIадилла декхар хIаране догцIена кхоачашдар. Укх тIеххьарча хана цу дешай дукхагIа йоакхо е яьннай партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш, предприятей кулгалхой.

Цхьабакъда, хIанз а дукха моттигаш нийслу нах балха тIехьабусаш, прогулаш еш, балха ханах лерттIа пайда ца эцаш, брак йола продукци арахецаш. Цунна тешал деш я тахан оаха кепатоха материал а.

БАХЬАНАШ МА ЛЕХА

ВОРХIЛАГIЧА августе цхьаккха бахьан а доацаш, пхеннегара ткъа итт минотага кхаччалца балха хьэва бархI саг тIехьаваьлар Малгобекски кирпишк еча заводе. Царна юкъе бар съемщицаш Дзортова Софья, Хашиева Лейле, крановщик Байгиреев Адам, маладчик Гехов Iаьла, кхыбараш.

ТIехьбисачаьрна царех миноташ мара ца хете а бIарчча дIалаьрхIача кхо сахьат балха ха яйра.

СПРАВКА: цу юкъа цхьан формовщика кIезигагIа яле а пхи эзар совгIа кирпишк хьаергъяр, хIаьта съемщика ялх эзар гаргга цхьалха йоаккхаргъяр.

Шоай ханнахьа хьабаьхкараша а болх дIа ца болабеш багIаш дукха ха яьккхар. Масала, формовщикаш Точиева Лидаи Чербижева Хьанифаи сатийнна Iеш бар хьаяь кирпишк дIачуоттае вагонеткаш йоацандаь дагIа тхо, яхаш...

Пишка чура етта кирпишк араозаш болча выгрузчикий болх а сеца латтар. Цун бахьан дар цига вагонеткашка хьаIайна кирпишк дIацхьалха яккха езаш йолча крана чудотта бензин ца хилар. Крановщика Байгиреев Адама йоах:

— Кран дийнахьа цкъа заправка е езаш я. ХIара дийнахьа наькъа тIа вувлаш машинаш сеца а еш, бензин деха дезаш хул. Цу гIулакхо кIезигагIа яле а сахьат ха йоаю.

СПРАВКА: болх ца беш завода коллективо даькхача сахьата пхи эзар совгIа кирпишк арахеца йиш я.

Бакъда, балха ха кхое Iемабац укхаза. Масала, ер шу дIадоладелча денз болхлоша 67 прогул яьй.

Дисциплина телхаеча болхлошта юкъе кхоккха прогул ярца «белгалбаьннаб» Шардиев Умат-Гири, Оздоева Iашат, Ильясова Малика, Касумов Ваха, кхыбараш. Къахьегама а технологически а дисциплина во хиларах ворхI бетта планах поархIаьяц завод, арахеца продукци дукха брак йолаш я.

Завод къаьна я, оборудовани тиша я, яхаш «объективни» бахьанаш а ца лехаш, балха ханах лерттIа пайда эцара, шоашта тIадиллача гIулакха хьалхара наьха бехктокхам айбара, дисциплина а порядок а чIогIъяра бригада советаш, юххьенцара партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш оврцагIа йоаларе коллектива гIулакхаш тоалургдар.

ДУХХЬАЛ ФОРМАННА

IУЙРИННА бархI сахьат дала итт минот мара йисаяц. Дукха адам да Назрановски трикотажни фабрикана хьалхашка гулденна. Бакъда, проходнойна гаргга воагIаш саг вац. Шоайла къамаьлаш дувцаш латт болхлой. Цу ханна гургал тох. Цо хоам бу балха ди доладала 5 минот мара ца йисалга. Тхьовра сатийна лаьтта нах хIанз берригаш а фабрика наIарех чуболалу.

Нийсса бархI сахьат даьннад, хIаьта бохллой-м хIанз дIачубаха а баьннабац.

— Хьалхха а хьабаьхка хилча, шоай балха моттигашка дIаоттта мегацарий уж? — хетт оаха фабрика профкома председателага Мальсагов Зяудинага.

— Дика мегар, иштта де доагIаш а дар — йоах цо.

— Тхо фу де сихлуш да ханал хьалха балха Iоховша, — тха къамаьла юкъейоагIа 8 минота балха тIехьаяьнна йоагIа технолог Цароева Люба. — Де хIама доацаш дагIаш ши сахьат даккха ма дезий тха.

Цо дувцачох цецвала хIама доацилгах тешаву со соцарча новкъосташа. Бакъда, хьабе болх ца хиларах вай къамаьл хургда кIеззига дIахо даьлча.

ХIаьта хIанзарчоа фабрика проходнойна юхе латтаргда вай. БархI сахьати пхийтта минот яьннай. Цхьаннена тIехьа шоллагIъяр йоагIаш хьакхоач юрташкаре нах боалабеш йоагIа тIанк аьнна йиза автобусаш.

Укх тIеххьарча хана массехкэзза яздаьд «Сердалос» Назрановски АТХ кулгалхоша болхлой ханнахьа хьэ ца кхувлаш хилара х. Бакъда, хьалхагIа а санна тIехьаювл автобусаш.

Предприятена гаьна ца ваха 14 сагI а ваьлар ах сахьата тIехьа. «Рекордаш» яьхараш а нийсбелар. Царех бар 40 минота тIехьаяьнна хIамаш тегар Угурчиева Фатима, 45 минот тIехьабаьнна технолог Баркинхоева, хIамаш тегао З. Барханоева, запускальщица Даурбекова, кхы дукхха бараш.

Воча оагIорахьа царна масал тел инженерно-технически болхлоша шоаш. Иштта, дIабахача ворхI бетта технически отдела инженер Я. Темерханова 22-зза тIехьайисай, цу отделеа йоккхагIа йола инженер Л. Мальсагова пхийттазза, технолог Цароева — 11-за.

Ийс сахьат даьннад. ХIанз-м чуийнна болх беш ма хургбийраш, аьнна цехашка гIолла чакхдовла лаьрхIар оаха. ЦхьоалагIча цехера ворхIлагIеи цхьоалагIеи конвейер яр сеца латташ. Цу шинна а бригадера шовзткъа гаргга саг вар болх ца беш вагIаш. ДIатехкача гучадоал 6 августе диззача шин сахьата ворхIлагIа конвейер сеца лаьтталга.

СПРАВКА: из бахьан долаш 500—600 барзкъа хьа ца деш дисад.

Цу дийнахьа шоллагIча цехара 16 сагах латта цхьайтталагIа конвейер 2 сахьата болх ца беш хиннай бийдал ца хилар бахьан долаш.

ДIа мел хьаттача саго бехке ер хIамаш тегачарна бийдал лоаттае эза закройни цех я. Цун начальника А. Сейфудиновас йоах:

— Бийдал шортта я, укх сахьате дIайохьийтаргья из.

Стол-конвейер яхача хьисапе болх белга вIаштIехьдоаккхаргда, яхаш укхаза дувца дукха ха я. Бакъда, хувцалуш хIама дац. Из бахьан долаш дукха йов балха ха, из чIоагIа Iаткъ производствана, наьха алапешта.

Вай тахан ювцар 6—7 августе фабрике пайда ца эцаш зехьа яйна ха мара яц. Ши бахьан мара а дац белгалдоаккхар: нах тIехьабувлилгеи болх хьабе бийдал йоацалгеи. ХIаьта ер да цох хиннар.

СПРАВКА: духхьал 7 августе балха нах ханнахьа хьа ца баккхарах предприятена хиннад 2436 сом зе, 160 сага-сахьат дайнад, ара ца хецаш дисад 3552 барзкъа.

...Фабрике бIарг кхетаргболча моттиге тайп-тайпара лозунгаш доахк. Царех цаI да «балха ха — балха!», яхаш. Из форманна хьалтехалга хьахьокхош да атахнвай дувцар.

IИЙНЕ БАГIАР...

МАЛГОБЕКЕРЧА маьхк еча заводе коа тхо дIачудаьлча цхьаккха саг вий-хьоргI укхаза аргдолаш сатийна яр. Бакъда, дIатIехьашкахьа даьлча дахар — денар дувцаш пхи-ялх болхло вагIар Iийне.

— Балха хIана дац шо? — хетт оаха.

Царех цхьанно аьлар:

— Хьоар хьаозаш йола компрессор еха а еха делкъал тIехьагIа болх юкъагIбаьннаб тха. ЙIайхача цехе ца дагIар гIоне арадаьннад. КхоалагIчох ах сахьат даьлча смена а чакхйоал...

Маьхк еча цехе кхаьчача тхона дукхьала кхийтар завода керттера инженер Ахриева Марем. Цецъялара кеп а оттаь цо аьлар:

— ХIанз оаш ювца компрессор маца ехай бокъонца дагадоагIаш цхьа болхло короргвац шоана укх заводе.

Арахьа болхлошца тхоай хинна къамаьл оаха шийга дIадийцача цо тIатехар:

— Болхлошта оборудованех фу хов. ТIоадал кхийтта хьоар чу а даха цхьа турба дIайикъаяр, из тIа слесараша сиха тоа а йир.

Ца йоалаш цу цехе чудигар тхо Марема. ХIаьтта смене арабаьннача болхлоша яха а яла а моттиг йоацаш готтйир из. Тхьовра цо ехаяц, яьха компрессор сихагIа тоаяр дехар цар, из бахьан долаш массаза а болх юкъагIа ма бувлий тха, яхаш.

Цига гучадаьлар компрессор тоаянза йолга а из каст-каста йохилга а.

Цу смена мастера Петрова Вера Федоровнас йоахар:

— Делкъел тIехьагIа ши сахьат доаллаш компрессор ехача, смена чакхъяла ха гарга ма гIертайий, аьнна из слесарага дIа ца хайташ Iийнай Чахкиева Золотхана кулгалду смена. Цо из мело яр бахьан долаш нийсса цхьан сахьата бергбола болх байнаб.

СПРАВКА: цу юкъа кIезигагIа яле а ворхI бIаь маьхка булка арахеца йиш яр.

Балха ханах биззагIа пайда ца эцарах дувцаш бакъахьа хургда цхьаццa болчар еча прогулех дийцача. Масала, царех ба Р. Евлоева, Л. Яндиева, М. Галоева, М. Гандалоева, Х. Цокиева, М. Шибилова. Уж санна дисциплина телхаеча, тIехьбувлача болхлой учет лелаяц завода администраце. Цудухьа каст-каста нийслу уж тайпа моттигаш. Цар бехкагIа ара ца хецаш йисай дукха продукци.

Иштта цхьаккха тайпа дош хьурмат а доацаш лаьтта Iоухийташ дукха доаду укхаза хьоар. Цул совгIа, геттара бIеха я цехе.

Г. ЕЛИСОВЕЦКАЯ, ВЛКСМ Малгобекски горкома инструктор; З. КАРТОЕВ, Л. ОЛИГОВА, кирпишкаш еча завода болхлой; М. АУШЕВА, трикотажни фабрика шоллагIча цеха начальник; С. ДЖАНДАРОВА, комсомольско-кагирхой бригада бригадир; Х. БОЖЕВА, М. ХАДЗИЕВА, маьхк еча завода болхлой; М. БАРАХОЕВ, А.-Г. УГУРЧИЕВ, тха корреспонденташ.

Оарц дала!

КХАШКА ДОВШ ЛАТТ...

«Горплодоовощторга» № 16 йола тика я Калинина поселке. Боккхача безамца ух цига нах. Царна эша сом, баьцадаараш, хулийт цига тика заведующе Албогачиева ИбрахIама.

Кхыча тайпара сурт да «Горплодоовощторга» № 10, № 50, № 20 йолча тикашка. Тхо цига хиннача дIадахача шоаттдийнахьа, масала, № 10 йолча тика чу йохкаш коартолаш мара ядар. Уж а йIайхача асфальта тIа Iойоассаь ядар.

№ 50 йолча тика чу коартолел совгIа, йохкаш харбазаш, болгарски бурч, хьачаш бар. Цхьабакъда, харбазаш кхачанза яр, маьлхардаха дар бурч, хьачаш талхаш латтар.

№ 20 йолча тика чу коартолаши банкашкара горошека консерваши мара кхы хIама яцар. Керда баьцадаараш да яхийтара машина кийчъеш мара яцар. Цупца цхьана, республика боахамашка чу а нийца, дахьа моттиг йоацаш геттара дукха баьцадаараш да довш латташ.

Лакхе йийцача тикай болх тоабе, баха нах баьцадаарашца Iалашбара дукхагIа теркам тIабахийта беза «Горплодоовощторга» кулгалхоша.

М. ФЕДЯНИН.

ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦЕШКА—ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

КЕРДАЧУННА ТIАКХУВШ

КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума решенеша, парте кхыча лоархIамеча документаша дIа ма деххара болх вIаштIехьбаккхара чакхъяьннача отчетни юкъа шоашта де карагIдаьнначох а динза дисарех а хьаддаи кIоарга чулоацам болаш къамаьл хилар «Грознефтегаз» управлене № 2 йолча газ йоаккхача цеха партийни собране.

Стабильни доаца газови конденсат даккхара пхе шера план 19-ча июле кхоачашъяьй коллективо, шу доладелча денз планал совгIа даьккха конденсат 8,9 эзар тоннага дIакхоачаш да, из паччахьалкхенга дохкарах предприятена баьннаб 560 эзар сом пайда. ХIаьта дукхьал июль бетта планал совгIа даьккхад из 2300 тонн, кхояьй дукха доагора-энергетически ресурсаш.

— Цу толамий доккха дакъа кхоач вай цеха коллективага а, — аьлар ше къамаьл деш цеха вокхагIволча инженера В. Кузьмина. — Бакъда, цунца цхьана белгалдаккха деза партийни бюрос балха тIа дукха кхоачамбоацараш нийсдалийта хинна хилар а. Дукха ледарлонаш ювлийт вай оборудованех доагIача тайлара пайда ца эцаш, йоагIаш йола йоакхо яьяц Iай болх бара цех кийчъеш, хIаьта партийни организаце, цун партбюрос хайра даь хIама дац цу хьакъехьа, цIенхаштта хаьттадац цу гIулакха бехктокхамеча специалистацкара.

Комсомола гIулакхашта кагирхой юкъеозаш, цунна партийни кулгалдеш, цехера деррига гIулакхаш шоай теркама юкъмоттиге лоаттадеш хиннаяц партбюро, белгалдаькхар слесараша коммуниста А. Резникова, Х. Исмаилова, кхычар. Парте Старопромысловски райкома болхлой, «Грознефть» парткома членийн адресагIа цIенхаштта критика йир оператора Сушко Валентинас.

— Тхо долча наггахьа мара гуча ца бувла «хьашший» ба уж, — аьлар цо. — ХIаьта баьхкача а ха кораягIац цехе, бригадашка нахаца къамаьл де, цар хьашташ довза, партийни активисташта гIо де. ДIахо йодача хана из гIалат цар шоацкара ца далийтача бакъахьа хетар сона.

Доклада тIа а къамаьлаш даьраша а белгалдаьхар къахьегамен технологически дисциплина чIоагIъяра, материально-технически Iалашояра гIулакх, оборудоване технически хьалаш тоадара даькъе хIанз а дукха кхоачамбоацараш нийслулга. Уж дIадахара ший хур де гIийртай партийни организаци, бакъда, цу гIулакха «Брагуны» яхача компрессорни станце геттара дукха лохерча звеной кулгалхой хувца безаш хилар.

—ХIанз хIаране цIенхашттагIа хоатт шийца уллув къахьегача новкъостагара, дикагIча оагIорахьа хувцаденнад коллективера морально-психологически хьалаш,— аьлар цеха начальника В. Заругаева. — ДIадаьхад социалистически яхь вIаштIехьйоаккхача нийслуш хинна дукха кхоачамбоацараш, кердаяьккхай гойтара агитаци, ханнахьа арахец пенгазеташ, производственни помещенешта ремонт еш латт. Укх тIеххьарча хана дикка айбеш латт хIара коммуниста-активиста лоархIам, цар бехктокхам.

Докладчика А. Куликова а къамаьл даьраша а йоккха терко тIаэзар Iилман-технически прогресс сихъяра дешашта. ХIанз «Брагуны» яхача компрессорни станце юкъейоалаеш я керда техника. Газ йокъаяра установкаш кийчъяреи уж дIаувттареи балхаш дIадоладаьд цехе, цу гIулакха кайчъеш латт площадкаш, цига хьожабаьб дикагIбола специалисташ. Цеха еча цу реконструкце таро лургья станце мощность айе, производства культура лакхъе.

ХIанз цеха коммунисташа коллектив оарцагIйоах «КПСС XXVII съезда —хьинареча къахьегама 27 декада» яхача девизагIа йолча социалистически яхье хьинарегIа дакъа лацара парте съезда къахьегама совгIаташ кийчдара.

Собране къамаьл даьраша яь критически замечанеши предложенеши теркаме а эцаш, керда херхача партийни бюров де дезарий хьакъехьара соцам тIаийцар. Партийни организаце секретаралла хержар мастер-электрик Г. Терекбаев.

А. ТИЩЕНКО.

ПРОПАГАНДИСТ МОРОЗОВА

Шелковской районе дина йовзаш я «Коминтерн» колхоза дикагIйола пропагандист лоархIаш йола Людмила Константиновна Морозова. Дукха ха я цо боахама керттера зоотехник-селекционер а йолаш къахьега.

Керттерча даькъе жа Iуй а болаш 50 совгIа саг чувоагIа цо хьехача школа. Ший ладувгIарий терко тIаоз пропагандиста мехка лоархIамеча событешта, партен правительствай маьхерча документий чулоацама. Боахама гIулакхашта аналитически анализ еш, кердадараш балха юкъекхувлара, рузкъа дебадара колхозхой тIахьехаш, хьинарегIа къахьегара нах тIехьабоахаш, цар уйлаш сомайоахаш я цо еш йола хIара заняти.

Цул совгIа тIехдика кхоачашду цо ший профессиональни декхараш а. Цуй хьинареча къахьегама беза мах беш. Л. Морозовайна еннай «Знак Почета» яха ши орден, дукха сийлен грамоташ, ахчан премеш тийннай. Массехк шу да цун наькха тIа «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни зоотехник» яха знак лепаш йола.

Нахаца безаме, шийна ховр къайла ца хьош, цар хьашташ довза, эшачоа гIо де кийча из йоландаь сий ду цун массане а.

СУРТА ТIА: пропагандист Л. Морозова.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

ГУЧЧАХЬА А КОРТА БОЛАШ А

СОБРАНИ ЧАКХЪЯЬННАЧУЛ ТIЕХЬАГIА ДАГАУХА УЙЛАШ

Партгруппашка хиннача отчетно - хоржамий собранеша хьахьекхар мел лоархIаме да цу гIулакха хьалхxе лерттIа кийчо елга, коммунистий уйла производстверча «готтигача» моттигашта тIаерзаяр, цу хьакъехьа шоашта хетар гучахьа хьааргдола хьалаш цига царна хьадар. Уж дIайолаелар тханцига объединене ерригa коллектив халача, хьале эттача хана, кхоачашъяьяцар продукцена реализаци яра ах шера план, лерттIа из хьа ца яр бахьан долаш дукха лоткъамаш ухар мебель нийеча нахагара.

ЦУДУХЬА дукхагIболча коммуниcташа чIоагIа хьаштдолаши дог лазаши дувцар предприяте марка сий айде, балха Iаткъаш дола кхоачамбоацараш сихагIа дIадаха дезаш хиларах. Цхьан дешаца аьлча, корта болен ирен къамаьл хоттаделар цига. ХIаьта дийцачун чулоацами соцами дIаязбаь протоколаш оттадича гIулакх доалаш даларе атта дар. Из балха практике кIезига нийслуш доацилга вай ховш ма дий. Цудухьа отчетни ха тIакхаьчача хайра дувца хIама доацаш вус партгрупорг, парторганизаце секретарь. Цун докладага хьежжа ца боалаш хьалгIайтте дича а ца дича а хьабала пайда боаца тIагIоллара къамаьлаш ду коммуниста а. Из хул, цкъа-дале, доклад хоаставе воагIар лерттIа хоаста а ца веш, гIалат ваьнначох боагIа бехк а ца боаккхаш, доклад ца хилча. Е, вешта аьлча, кхоачамбоацарий орг хьалиста вIаштIехьдалац. ШозлагIа-дале, коммунисташ шоаш вахаре денале никъ лувцаш, общественни балха юкъе шерра дакъа лоацаш ца хилча а Iанха тIера хилац из ювцаш деча къамаьла юкъебаха. МоллагIа къамаьл хьаллоацаш а болх тоабара шоашта дича бакъахьа хетар хьаала а ловш хул коммунисташ шоаш яхар теркалдеш, из кхоачашдара оарцагIйоалаш парторганизаци а кулгалхой а хилча.

Оаха парткоме дIаеннай собране парте членашсн кандидаташсн енна предложенеш, замечанеш. Уж кертерча бахьане дIаярзаль я план кхоачашъелча юкадетта бахьанаш сихагIа дIадахаран, нах раьза хургбоцу мебель объединенера ковра ара ца ялийтара.

Из собрани цхьа бутт совгIа ха яьннай. Бакъда, коммунисташ из хIара дийцар санна тхона хьалхадохаш беце а болх тоабара шоашц ловш елга ловш болх диндаланза ва тхо, партийни болхлой. Из оаха дарга махара лахха хургдац партоорганизацен хьинар, партоорганизаце ший сий а цун денал а.

Собране коммунисташ В. Любомировас, В. Шишкарева дийцар продукце учет объединене а цехашка а во оттаяь хиларах, из кегаяь лелвеш бараш цеха начальникаш а складий заведующеш а шоаш хиларах, из бахьан долаш брак яр хьагучаваккха магац, «дикала денош» массанахьа чакхдоахаш дац, яхаш. Дика хет кхычарех цу даькъе бехк баьккха ца Iеш, шоашта а боагIа бехктокхам дIатIаэцаш уж хиниилга.

Юххьанца белгал ца даькхача даргдац июль бетта план объединене коллективо кхоачашъяь хилар, бакъда, из Iалашдара подразделеней коллективаш меттел царна практически новкъостал дара оарцагIъяха йиийзар ерригa службаш, хIаьта тхо, контролераш, хIара дийнахьа яхар санна цига тIахулаш да хIанз.

Тоадаьд брак хиларца юхаерзаяьча мебела учет елга, хIанз из эшача боарамга кхоачаяра лаьрхIа нах белгалбаьхаб цехашка. ДIайохьийтача мебелаца йоагIа комплекташ хилийтара лоаттабу тIахьожам чIоагIбаьб.

Цехашкарча контролерашца дешар чакхдаьккхад. Технологеца, стандарташца дийза керда хинна хувцамаш дIадовзийтад царна. Нах латкъаш уха письмош из брак яь коллектив, гул а йий, Iодеш. Цу тайпарча гIулакхаша холуш айбаьб болхлой бехктокхам.

Из бакъдара массехк ди хьалха хинна цхьа хIама дувцаргда аз. Фанеровально-заготовительни цехерча (ФЗЦ) станочника чов. Семикова сихваларца деталашта харцахьа Iургаш даьха хиннадар. ШоллагIча дийнахьа болх дIаболабалалехьа хьа а вена, ше харцахьа даьр тоадир цо.

Бакъда, нийса хургдац атто лехаш, юкъара гIулакх дагадоаллаш боацараш шоаш Iомадаьчун тIара бахар цхьа приказ тохарца е цхьан юкъа тIахьожам оттабарца сиха кхоачашдулургдолаш хIама да ала вай оттe. Керттердар — цу наха шоаш къайла бусургбоацилга, бехк ца беш бутургбоацилга дIахайтар. Цун уйла еш хила веза цехера мастер, технолог, контролер, хIара коммунист, хIаьта цу даькъе царгара доагIар хьадеха дезар цеха начальник ва.

Хьаэцаргья вай ФЗЦ. Ховш да, цига кийчъю деталаш хила еззача бесса ца хилча мебель а дика хургйоацилга. Цигарча контролераша каст-каста хьакъестаю брак йола оатхалаш, мастер хьа а вийхе, цу тIа штамп оттаю. Смена чакхъяьлча уж цIаболх, тIаккха цеха начальника нов. Яшуркаева: «Со кхыча цехий болх юкъагIбита йиш йолаш вац», аьле дIачалу брак. Цехе тIеххьара гучахьара партсобрани йолаш цу хьакъехьа лира жоп дийхар цунгара. Цига вар генеральни директор н. Бондаренкои парткома секретарь н. Дышлевскаяи. Цеха начальника дош делар кхы цу тайпара гIалат доалийтаргдац, аьнна. Таханналца из кхоачашдеш хьа а воагIа.

СОМАБАЛА болабеннача тара ба технологий, мастерий бехктокхам а. Цох иштта шек ювлаш дувца дезаргдацар аьна хет сона, нагахьа сацна шоай балхах бокнъонца дог лазаш уж хулга Iалашдара де доагIар партийни организацеш хIанзалца деш хинналаре. Коммунистий - кулгалхой отчеташка бокнъонца ладувгIилга чIоагIденнадац тха практике. Из лазар, сона хетачох, тхох даьлла а Iац. Цеха начальника, мастера, объединене кулгалхоша совещание критика еш хилча из доагIаш дола хIама лаьрхIе дIа-юха къаст уж, бакъда, цу тайпара кIома дешаш собране, юхьдухьала дIа а этта, оалараш цун карара мутIарера болхлой хилча гIулакх вIаштIехьа доацилга дика дIакхетаду, хIаьта болх вIаштIехьбаккха оарцагIа а воал.

Цу тайпара критика кIезига хоз партсобранешка, хIаьта хуле а, бехке болча кулгалхой цIераш ца йоахаш а хул из. ТIаккха критика а самокритика а ца еча, кхоачамбоацарех гуччахьа ца дувцача коллективе доагIа морально - психологически хьал хила йиш яц. Из нийслу гIалаташ вIаши къайлакхахьа Iемача коллективашка, хIаьта цар дог-уйла кхетае хала дац: «Тахан согара ца доагIа хIама гучадоале оаша со бIагал ца воаккхаш вуте, кхоана шо ийрчача ден тIа эттача со а йист ца хулаш Iергва».

Цу хьалашка кулгалхоша шоашта безераш - бовзараш боагIе а ца боагIе а дикагIбараш ба яхаш хьалхатетт, царна премеш, совгIаташ тел. тIаккха аьттув болаш моттиг нийсъелча, цар новкъостал а деш, шоашта пайдане бола никъ лехаш хул. Из хIама нийслу партийни, кхыйола общественни организацеш, принципиальни позици лувцаш ца хилча. ТIаккха цу тайпарчар отчетни собрани еш хилча эггара чIоагIагIа низи уйлеи тIайохийт бокъонца долаш дар къайладахьара, лакхе латтача органашкара цига дакъа лоацаш бараш бокнъонца долаш долчун дух тIа ца балийтар духьа доклад а къамаьлаш а шаьра хул...

Шоана ма мотталаш цига критика вIалла хилац аьнна, из хул, бакъда, оалаш ма хиллара, цига бувцараш дукхагIча хана цаIаш хул е цIагIара дар нахалдаккха тарлуш болчарна духьала ерзаяь ю из. ЛорзагIдаьнна цхьа хIама хиллалца хоза вIаштIехьа а товш а йола коллектив лоархI цох. Цу морча наха юкъера хьа а гIетта цхьаволча коммуниста шийна дукхача хана чукъийлар дIааьнна моттиг нийсъелча из коллективо водар лехаш болча нахаца дIаязву, шоай аьттув боале цунна къайлагIа е гучахьа Iоткъам а бу.

Цу тайпара кхоачамбоацараш нийслу коллегиально кулгалдара орган йолча партийни организаце лоархIам мелбаьча моттигашка. Из ала доагIар тха парткомах а, хIана аьлча, укх тIеххьарча хана цун кулгалдара влияни хайра холуш яцар, цун членаш ер ма дий аьнна хьинар гойташ бацар. Сона дагаягIац парткоме а цеховой парторганизацешка а массе оагIорахьара сага балха гIулакхаш, общественни вахаре лоаца дакъа хьахьокхаш мастера, цеха начальника, технолога отчеташка ладийгIа моттиг. Из вIалла хиннаяц яхац аз, дувцар да яьй алар духьа е езац уж яхилга.

ХIанз цеховой парторганизацешка дIахьош я отчеташи хоржамаши собранеш. Укх тайпара бехктокхамаш бокъонцаш а, кIезигагIа ца ешац царех лаьца кепаетта материалаш. ЦхьайтIолчар тIа вIалла хIийш яц, цига цул хьалхе хиннача собране коммуниста дIадийххал, халхадахьар кхоачашдаьр фуд. Цудухьа де лерхIар дIалаьзду соцам тIа, цига парте членашта цIендешш чакхшен енна критически замечанеш, предложенеш хIара парторганизаце тIаэца еза шера тIаьргтта болх барабола денале программа сана, из кхоачашъярах хIара коммуниста юкъе а хьош.

Из болх бар корта болаш оттабарга хьежа хургда парте XXVII съезда накъдолхаш кийчду кхаъгама совгIаташ.

И. ЖИНЖИКОВА,
«Терек» яхача объединене парторгупорг.

РАЦИОНАЛИЗАТОРИЙ ТОЛАМАШ

Творчески балха юкъе доккха дакъа лоацаш ба «Чечингстройтранс» яхача производственни автотранспортни объединене новатораш. ЦхьайтталгIча пятилетка шерашка цу объединене предприятешка балха юкъейоалаяьй кхомбара эффект 212 эзар сом боарам бола предложени. Из 50 эзар сом дукхагIа да пятилетка социалистически декхарех, лаьрхIа хинначул. ДукхагIйола рацпредложенеш доагора - смазочни материалаш, электроэнерги кхояра, машинашта ремонт ю ха кIезигъяра лаьрхIа я. 120 эзар литр доагор кходе новкъостал даьд новаторашa.

Цу юкъе дакъа лоацаш белгалбаьннарех ба рационализатораш: токарь Ю. Щедрин, слесараш А. Алимсултанов, А. Белецкий, В. Беззубов. Шоай декхараш хьанал хьалха кхоачашдарах рапорт деннад объединене новаторашa.

Р. АЛИМОВ.

ГИ ДОАККХАШ БОАХК

Укх шера паччахьалахенга 60 тонн люцерна ги дохка дезаш я Шелковской района «Червленский» совхоз. Из декхар кхоачашдара 300 гектара тIа люцерна хьалкхеьй В. Думанаевен А. Пимичевен кулгалдеш йолча бригадни подрядагIа къахьегаш болча мехотрядашкарча колхозхоша.

Эггара хьалха хьекхача 116 гектара тIарча люцернах бункерни дозал 27 тонн долаш ги даьккхад. Из шозлагIа оардаши цIендеши чакхдаьккхад доакъара цеха начальника Дадаев Степана тIахьожам а лоаттабеш централизованни хьатта латтача комбайнаша.

ХIанз шозлагIа хьокхача люцернах ги даккхара дIадолаьд цига. Люцерна хьокхаш М. Гришутшина, Н. Кульчукова, Г. Грибнова лехкаш йола комбайнаш. ХIаьта из хьалъешш а цкъарча оардаш а ба шоай лоаллагIа комбайнераш а хинна дIабаьа колхоза машинни ковна начальника вола М. Богдашкин, гаража заведующи В. Митрошкин, механизатор М. Актемиров.

Шоай низ дIакхоачар ду колхозхоша гина лаьрхIа йола люцерна схьен дикен чуийца яккха гIертар.

С. СУРХОЕВ.

Iилман-технически прогресс сихъяра наькъагIа

Де дезараш дукха да

Iилман-технически прогресс сихъяра КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленумо, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста М. С. Горбачева къамаьл деш белгалдаьха декхараш кхоачашдара тIалеста ба Грозненски мехкдаьттан института Iилманхоша беш бола беррига а болх. Республике Iилман-технически революци еча хIара бархIлагIа вола саг тха институт яьнкха ва. Иштта дика дакъа юкъехухь оаха республика доагора-энергетически промышленносте дегIайоалаеча а. Дийнахьарча а саррахьарча а, заочни а отделенешка оаха кийчбу инженераш, Iилман-тохкама институташта, учрежденешта, вузашта эша Iилман кадраш. Тха я квалификаци лакхъю факультет, экономически образоване курсаш.

ЦхьайтталгIча пятилетка 4 шера мехка халкъа боахаме болх бе дIахьожаваьв институто 3500 гаргга къона специалист. ХIара шера Нохч-ГIалгIайчен промышленни предприятешка, гIишлош хьалъеча болх бе вус 200 гаргга саг.

Мехкдаьттан дешара заведенешта юкъе мехка къьнагIйолчарех йола тха вуз Къулбаседа Кавказе дешара а Iилман-тохкама а йоккха центр а хинна дIаэттай. Оаха кийчбу 14 тайпарча специальностех бола инженераш. Республикерча мехкдаьттахой заказаш кхоачаш а деш, Iилман-тохкама балхаш ду институто.

Лакхерча школа хьалхарча аргIагIа кхоачашданза даргдоацаш хьалхашка оттадаь декхар да Iилмен техникен дегIакхувлилга, Iилман-технически программаш кхоачашъеча шерра дакъа лоацилга. Института Iилманхоша хоадам боллаш къоастадаьд халкъа-боахама планаш кхоачашъеча шоаш юкъехьоргдола дакъа. Цу гIулакх дикагIа пайда эца гIерт тхо институте йолча производствере а Iилман-технически а потенциалаш. Керттера дар да экономика сихха дегIайоаккхалга. Халкъа боахаме Iилман-технически прогрессах пайда эцара наькъаш лохилга, ма хулла хьалхьмерах хиургдолчарна разделга.

Халкъа боахама лоархIаме дола балхаш доахаш ба: кIоарга доалла мехкдаьтта а газ а лохилга; установкашта реконструкце а ешш, керда технологически принципаш юкъе а хьлохьушш мехкдаьтта доаккхача, кхоачахоча, мехкдаьттан-химически промышленносте къахьегама овсарле лакхъелга; оборудоване а инструмент а керда а йоах ца лаккхилга Iалашделга; энерги кхо ергабола технологи процессаши халкъа гIортализахь, традиционно йоацаоагIорахь товдарах, саг гарравлене а организаци а. Из ча энергоисточникех пайда эцилга. Цул совгIа, тха Iилманхоша ду балхаш тIалеста да промышленни а граждански а тIишлош хьалъеча дикагIйола керда конструкцеш юкъейоалаяра. республикерча мехкдаьтта доаккхача а из чакхдоаккхача предприятешка къахьегама, производства доал дара система эргалькха тоаяра.

Уж балхаш чакхдоахача керте латт института Iилманхой профессораш Б. А. Григорьев, А. П. Гришин, А. И. Гужов, А. З. Дорогочинский, С. С. Итенбер, Н. Г. Колесников, Б. К. Лотиев, А. К. Мановян, Н. Ф. Мегедь, Ю. Л. Расторгуев, кхыбараш. Iилманхоша шоай патриотически декхар лоархI республикерча а мехкдаьтта доаккхача лоалахарча районашкара а Iилман-производственни предприятешкара инженерно-технически низаш вIашагI а теха, Iилман-технически прогресс сихъяра уж тIадерзаделга.

Балхаш чакхдоахаш юкъейоалаергья къахьегама овсарле лаькхъяра, производство технически эгаьккха тоаяра дикагIа йола варианташ, дикагIа пайда эцаргба моттигерча Iилман ресурсаех, гонахьара Iалам бIехь ца деш, цIенагIа лоаттадергда.

Уж дешаш къестадеча дукхагIа дакъа лоацаш хила беза геологаш а. Геологически хьалаш халеи чоалханеи дале а, сихагIа тахка, хьалаха еза мехкдаьтта а газ а хьаIайна моттигаш.

Теркал ца еш йита йиш яц лаьттан кIалхара дIайха хин духдувла моттигаш а. Цу йIовхалах пайда эца беза Грознерча а республикерча а боахамаша, нах бахача комплексаша. ХIанзалца теплицашка мара цох пайда ца эцилга нийса дац. Дувцача къамаьлашкареи уттаеча проекташкареи цIенхаштта долча гIулакхашка довла деза вай. Из дой, дикка технически а экономически а пайда баргба города а бIарчча республика а.

Цул совгIа, цу хих пайда эца мегаргба наха дарба деча. Цу гIулакха районашкарча поликлиникашка, больницешка хьалйича бакъахьа хургья хин бальнеологически лечебницаш. ДIахо йодача хана гидроминеральни бийдал — йод, бром, кхыйола минералаш хьаяра термальни хих кIийле хургйолаш гIулакх вIаштIехьа даккха деза.

Дукха мехкдаьтта дисад хьалха хиннача промыслашка хьа ца доаккхаш. Специалисташта хетачох, тIеххьарча бIаь шера хьадаьккхар миссел да из. Технически средстваш а технологически методаш а лахар, лаьттан ченашка юхедиса мехкдаьтта цIендаь хьадоаккхилга чIоагIа лоархIаме декхар да. Цу гIулакха вIашагIтоха деза вузай, НИИ Iилман а инженерно-технически а низаш.

Института мехкдаьттан-технологически, мехкдаьттан-механически факультеташ мехкдаьтта чакхдоахача, мехкдаьттан химе предприятешта хьалхашка доккха декхар доаллаш я. ХIанз царна юкъе дола бувзамаш тоъам болаш дац. Дукха а лоархIаме декхараш къестадеча — установкашта реконструкци а переоснашени а еча, мехкдаьтта чакхдоахача а цун продуктай динал лакхъеча а, гонахьара Iалам цIена лоаттадеча дукхагIа дакъа юкъекххахьа деза вуза цу отделенеша.

XII пятилетке дикагIа пайда эца беза института Iилманхой потенциалах.

Мехкдаьтта доаккхача а из чакхдоаккхача а юстара латта йиш яц института кхыбола специалисташ а —энергетикаш, механикаш, автоматчикаш, экономисташ, социологаш. Республика халкъа боахама керттера дакъа дегIакхувлача беррига а шоай низ, шоашта ховр творчески юкъедахьа деза цар.

ДIахо йодача хана чIоагIде деза предприятештеи вузаи юкъера бувзамаш. Тахан уж хила деззача тайпара да ала йиш яц.

Производственни, Iилман-производственни объединенеша, предприятеша, организацеша кIезига дакъа лоац, е вIалла а ца лоацаш а я царех цхьаяраш института материально-технически база чIоагIъяра. Новкъоста М. С. Горбачева «прогресса катализатор» аьнна белгалъяьккха ЭВМ, тайп-тайпара вычислительни а микропроцессорни а техника, кхыдар хиланза даргдоацаш да таханарча специалиста. Из тхога кхача йиш яц отраслеви министерствашка гIолла мара. Цу дешага хьожаш а тха йоакхо еш а хила еза уж.

Белгалдаьха дешаш къоастадарца овлангара дездоалургда социалистически боахама доал делга, цун управлени а организаци а. Из деррига а тIалеста хила деза советски наьха вахар тоадара. Цох лаьца новкъоста М. С. Горбачева апрельски Пленуме къамаьл деш аьннад: «Мохк социально-экономически дегIахувлилга сихдара керттера маIан КПСС-а сенах гу аьлча, из цунна гу советски наьха вахар массе оагIорахьа тоадарах, саг гармонично дегIакхувлара аьттув боалийта хьалаш хьакхолларах».

Iилман - технически прогресс сихъелга патриотически гIулакх да республикерча Iилманхой, берригача инженерно-технически балхахой.

Ю. СТЕРЛЕНКО,
профессор,
Г. ГОРИН,
доцент.

Соахка «Чечингплодоовощхоз» объединене кховлагIа моттиг яьккхар Грозненски района «Заря» совхозо. ЦхьайтталагIча пятилетка план диъ шера кхоачашъяьй цо. Декхарех дика лоархIабеш хьабоагIа цун къахьегамхой карарча шера а. План 1150 тонн йолаш хIанзле 900 тонн совгIа баьцадаараш дIаденнад мах беча организацешта, консервни заводашта. Баьцадаарашца Iалашъяра Грознера № 4, № 38 тикаш тIачоагIъяьй цу боахама.

КПСС XXVII съезда сийна совгIат кийчдеш, шера план керда Конституци тIаийцача дийнахьа — 7 октябре кхоачаш а еш, цул совгIа паччахьалкхенна кхы а кхо бIаь тонн баьцадаараш дIадала дош деннад цу боахама коллективо.

Цхьайтта бригада я совхозе. Царна юкъе хьалха я Эдилханов Зияудина кулгалду комсомольско-кагирхой яр. Баьцадаараш дIадалара укх шера цаI-ах план яьй цо хIанзле.

Иштта дика къахьега бригадана геттара доакхха новкъостал ду комсомолкаша Альсултанова Мадинас, Бахаева Лизас, Амаева Дагмана, Тагирова Тамарас, КагермановгIар Таисаси Зинаси, кхычар а. Ди дIадахийтац цар нормаш 180—200 процент кхоачаш ца еш.

Баьцадаараш дIадалара укх шера план хIанзле кхоачашъяь баьннаб Масаев Вахас кулгалдеча бригада къахьегамхой а. Укхаза къаьстта хьинаре болх бу Абдуллаева Заргана, Чишкаева Сацитас, Уцмаева Табарика, Арсемикова ПаьтIамата.

Х. МАГОМЕТОВ.

СУРТАШ ТIА: 1. Альсултанова Мадина; 2. (аьрдехьара аьттехьа) Абдуллаева Зарган, Чишкаева Сацита, Уцмаева Табарик, Арсемикова ПаьтIамат.

С.-Э. ШАХИДОВА сурташ.

Кхомбе дукхачун а кIезигачун а

Иштта долаш да из республика дукхача предприятешка. «Грозэнерго» яхача районни энергетически управлене энергонадзора баьча хоамах ер шу дIадоладелча денз кхояьй 6,5 миллион киловатт - сахьат гаргга электроэнергии 8 эзар гигокалори йIовхала энергии. Из да энергоресурсех кхомбарах, керда техникен, прогрессивни технологии юкъейоалаярах хьахиннар.

Кхомбаран дика доал деш энергоресурсаш дIаахийтаран боккха теркам тIабохийт «Горскнефть» НГДУ, Грозненски локомотивни депо, «Октябрьнефть» НГДУ, «Автоспецоборудоване» яхача опытно - экспериментальни завода, иштта кхы дукхача а коллективаша.

Ишта, халахете а, массанахьа дац. Масала, промыслови геофизика лаьрхIача конструкторско - технологически бюро коллективо йоагIачул дукхха а дукхагIа йоаьй йIовхала энерги. Цхьацца йолча предприятешка хIанз а дийнахьа йоагаеш я лампаш. Уж я: Шерипова цIерагIчара мехкдаьтта чакхдоаха завод, биохимически завод, Анисимова цIерагIара Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаха завод, Грозненски кондитерски фабрика, иштта кхыяраш а. Во сурт да цох гушдар: 1 миллион киловатт - сахьт электроэнерги эзхьа йоаьй цу коллективаша.

А. РАШИДОВ.

ПАТРИОТАШ КХЕБЕ

МАССЕ А ХIАМА ТЕРКАЛДЕ

Сунженски районерча педагогически коллективаша къаьстта теркам тIаухийт кагирхошца беш бола тIема-патриотически оборонно-массови болх тоабара, социалистически Даьхе лорае уж кийчбара. Уж дешаш дувц района халкъа образовани советашка, директорий совещанешка, педагогически советашка, производственни совещанешка, партийни собранешка.

Социалистически интернационализма уйла йолаш дешархой кхетабарца бувзам а болаш чакхбоах районе тIема-патриотически болх. Масала, районера дешархой айхха доттагIал леладеш ба Болгаре, Венгре, Чехословаке, ГДР, Польша, Лаоса, вай мехка дукхача республикай дешархошца. ХIаьта Сунженски районе къахьегаш а бахаш а ба 30 совгIча къамий викалаш.

Школашка дешара а кхетам балара а еррига процесс йийза я дешархошта тIема-патриотически кхетам баларца. Школай хьехархоша шоай урокашка а классал арахьа беча балха тIа а дешархой тешабеш дувц фашизм эшаеш Котало йоаккхача советски наха гойтача деналах, бераш кхетаргдолча тайпара дIайовзийт Коммунистически парте а Советски паччахьалкхено а чакхйоаха машара тIехьара политика. Ишта дIакхетабу дешархой империализма реакционни чулоацамах. Исторе хьехархоша В. И. Емельяновас (Орджоникидзевски СШ № 2) И. М. Редкинас (Троицки ВШ), Н. Н. Карамушкинас (Троицки СШ), Т. П. Кочетковас (Ассински СШ № 2), ишта кхы дуккхабараша шоай урокашка пайда ийбу советски халкъа къахьегама а тIема а сийле яьккхача моттигашкара, парте, тIема, къахьегама ветеранашца хиннача вIашагIкхетарашкара дешархоша гулъяьча материалех. Цхьайола урокаш чакхйоах школай музеяшка, тIемей къахьегамей сийлен цIеношка. Исторе хьехархочо Т. П. Кочетковас дешархошца цхьана Iалаьмате дика материал гулъяьй Сийлахь-боккхача Даймехка тIема доакъошхоех — Ассински станицерча нахах. Урокашка цо гойт ветераний фотографеш, цар вахарах, деналеча гIулакхех дувц.

Районерча эрсий меттеи литературеи хьехархоша каст-каста сочиненеш язъйийт дешархошка тIема-патриотически тематиках. Берий теркам тIаозаш «Уж Даьхе бахьан лийтаб», «ТIем тIа лийгарий сийле вай йоаергьлц», «Цар Даьхе лораяьй» яха а кхыйола а темаш.

Сунженски района школашкара 12 эзар гаргга дешархочо дакъа лаьцар «Со машара тIехьа ва» яхача сочиненей хьажаре-конкурсе. Дешархой Iомабу Советски Эскар, цун турпала истори деза, тIема традицеш ноахалгара ноахалга а ювлаш хьайоагIилга дIагойт.

Дешархошта тIема-патриотически кхетам балара классал арахьарча балха шерра пайда ийбу тайп-тайпарча формаех: тIема-патриотически интернациональни клубех, оборонно-массови тIема-технически кружокех, тематически сайренах, пионерски сборех, тIема-патриотически тематиках кинолектореш ю. Школай вахаре чIоагI а денна дIаэттад юнармейца денош, «Зарница», «Орленок» яха тIема-спортивни ловзараш, кхыдараш.

Уж тайпа мероприятеш чакхъяхаро нийса кхетам бала гIо даь ца Iеш, тIема доакъойн подразделенейи лични составацара училищай курсанташцара дешархой бувзам чIоагIбу, царна уж говзалаш езайолийт, цуица цхьана патриотически дог-уйла. Даьхенцара безам чIоагIбу. Сунженски района ерригача школаша дакъа лаьцар Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа Котало яьккха 40 шу дизар дездеча.

Даьхе лорае езараш идейно-нравственни боарам лакха болаш хьалкхебара тIехьа беча классал а школал а арахьарча балха формашта юкъе боккха лоархIам болаш я политически тIема-патриотически клубаш. Цу тайпара клубаш района школашкеи пионерий ЦIагIеи 200 совгIа я. Цига дакъа лоацаш ва 3 эзар гаргга дешархо. Дика болх беш я Ассински №№ 1, 2, йолча юкъерча, Троицкерча юкъерчеи бархI шерарчеи, Карабулакски № 1 йолча, Нестеровски, Орджоникидзевски №№ 1, 4 йолча юкъерча школашкара клубаш.

Клубий донкъашхоша къахьегамеи тIемеи ветеранех материалаш гулъю, хоза альбомаш, стендаш кийчду. Районерча ветераний чIоагIа йоахко ю дешархоша. Цу гIулакха гIо ду тимуровски балхо. Къаьстта дика лел из болх Орджоникидзевски №№ 1, 2, 3, 4 йолча юкъерча школашка, Ассински №№ 1, 2 йолча юкъерча, Карабулакерча, ишта кхыйолча школашка. Бераша гIо ду ветеранашта Iай доагIаде дахча Iалашдеча, коара бешамаш чуэцача, цIагIа лостам беча.

Цу берригача балхо Iомаду бераш халача шерашка Даьхе лораьрий а Даймехка рузкъа дебадеш дуккхача шерашка хьаьнала къахьийгарий а сийдеи уж лархIеи.

Районера тIема училищашка деша бахача кагийча наха вIашагIкхетараш чакхдоах. Беседаш ю «Цар Кавказ лораьй» яхача темах. Троицкерча бархI шерарча школе чакхйоах «Юрта историецара турпала оагIош» яха сбораш, тIема шерий поэзи, берий суртий конкурсаш, СССР халкъий доттагIалах къахьегамахи долча иллейи мукъамийи цIейш.

ТIема-патриотически а нравственни а кхетам балара хьакъехьа бIарчча хьайийцача дуккха хIама ду районе, бакъда, из кхоачам болаш доацилга хьагойт ха яланза болча наха деш дола зуламаш кIезиглуш ца хиларо. Цхьа масал доаладича кхоачам ба: дIадахача ах шера соахка цу ханаца нийсдича дикка дукхагIа хиннад уж. ХIара шера нонагIо зуламаш ду района школай дешархоша. Укх тIеххьарча пхе шера кхувшбоагIараша даь зуламаш а телхаяь бокъонаш а техкача гучадоал уж дукхагIдолча даькъе Орджоникидзевски №№ 1, 2, 3, 4 йолчеи, Нестеровскии Ассинскии юкъерча школай дешархой хилар.

Школаша духхьал бераш дешаш долча юкъа царца болх бича доалаш дац гIулакх, доацилга лакхехьа доаладаьча масало хьа а гойт. Хьехархой декхарийла ба берий даьшца-ноанойца айхха бувзам лелабе, тIехьенна нийса кхетам балара новкъарле еш мел дола хIама цIендаь дIадаккха. Районни центра гаьна ядача юрташкарча школашка къаьстта а ца бохийташ, боагIаш бола теркам тIаахийтац юххьанцара военни кийчо яра эшаш йола материальни база хьакхоллара. Масала, района 19 школах 4-нахьа мара болх беш тираш. 3-нахьа мара гимнастически городокаш яц, кIезига я технически профилах йола кружокаши секцеши. Цар балха юкъеяхувлац лакхерча классай дешархой. Районе а республике а йолаш я революционни, тIемеи къахьегамеи сийлен моттигаш, хIаьта цига дешархошца кIезига походаш ю.

Школай директораша, военрукаша, физвоспитане преподавателаша лерттIа теркам яц спорта технически тIема прикладной тайпашта, эскаре баха ха йоацача кагирхоша ГТО комплексий нормативаш кхоачашъяра. Из деррига а, гIулакх кIоаргагIа дIатехкача хьагучадоал.

ХIаьта хьатIадоагIача дешара шера кхоачамбоацараш цIендаь дIадахара оарцагIа бовла беза района хьехархой, тIаккха мара вIаштIехьдаргдац тIема-патриотически кхетам лулга кхы а тоаде, долче, бизза патриоташ кхебе.

Х. АУШЕВА.

Оаха яздаьчун лерагIа

«ЙОАРХIАША ЙОАЕШ ЛАТТ»

Из корта а болаш яр оаха укх шера 6 июле кепатеха критически заметка. Цу тIа дувцар Сунженски района Орджоникидзе цIерагIча колхозе дIайийна доакъара свеклаш доал ца дар бахьан долаш йовш латт, яхаш. Цу хьаькъехьа КПСС Сунженски райкомо язду: «Критически корреспонденце тIа дийцар бакъда. Халкъа депутатий Мужичински юртсовета исполкома членаш юкъе а болаш, из йийцай Орджоникидзе цIерагIча парткома заседане. Свеклана оасар де нах оарцагIбоахилга вIаштIехьад аьккхад укхаза, ха а йилла цу гIулакха жоп лургдараш белгалбаьхаб.

Оасар мишта ду хьожаш тIахьожам лоаттабу колхоза партийни комитето».

«ОАХА ГIО ДЕХ»

1985 шера 27 июне «Сердало» газето кепатехар ишта корта а болаш йола корреспонденци «Стройматериалы» объединене садоводчески товарищества членаша цу тIа дувцар шоаш укх шера бешамашка дIа-са аха автобусаш хургхиларах тийшабар, яхаш. Хьакхайкадаьдар 1-ча апреле денз автобус лела йолалургъя. Аьннача хана а цул тIехьагIа а автобус хиланзар. Ткъо шу хьалха санна шоай ведараши тускараши бе а дехка хIанз а гIаш ух бешамаш лелаераш.

Корреспонденце тIа дийцар бакъда, яхаш хоам бу халкъа депутатий Грозненски городской Совета исполкома пассажирски транспортей бувзамен отдела заведующе И. Саркисьяна. Ювцача маршрутагIа автобусаш ца лелара бахьан да укхаза геттара во наькъаш хилар, цох лаьца оттаяь акт а я.

ХIанз «Промстройматериалы» яхача бешамаш лелаеча товарищества викалашца цхьана автобусаш лелаергйола график а маршрут а къоастаеш я.

ПАП-1 задаши еннай оттаяьча маршрутагIа укх шера август бетта денз автобусаш лелаелга Iалашде. Накъашка транспорт лелара кхерамзле Iалашъеш тоабаь баккха беза никъ.

«ДУВЦАР ХОЗА ДАЛЕ А»

«Сердало» газета тIа укх шера 18 июне кепатехача «Дувцар хоза дале а» яхача статья дувцар Назрановски кирпишкаш еча заводо товарни продукци арахецара а къахьегама овсарле лакхъяра а план кхоачаш ца елга, социалистически ях лерттIа вIаштIехьа ца яьккхалга.

«ЙоагIаш яь критика я завода яр, — яхаш язду редакцега парте Назрановски райкома хьалхарча секретара А. Мякиева. — Профсоюзни собрани а яь, из статья йийцай завода коллективе.

Собране белгал ма даккхара, Назрановски заводо дIадахача шера баьчул дикагIа болх бу укх шера, дикка лакхъеннай къахьегама овсарле, дукхагIа арахец кирпишк. Цунца цхьана заводо кхоачашъяц товарни продукци арахецара а къахьегама овсарле лакхъяра а планаш.

Из ишта хилара керттера бахьан да эша станокаши оборудований ца тоъаш хилар.

Завода коллективо оттаяй планови задачи социалистически декхараши кхоачашдара тIеярзаяь мероприятеш. Шерра йоаржаяьй социалистически ях, завода ков тоадергда, гойтара агитаце, стендаш, плакаташ кийчдергда».

БОЛХ ТОАБЕ

Паччахьалкхен страховане болх тоабара республике шерра социалистически ях йоаржаяьй. ХIара квартале цун итогашка хьож НГIАССР Министрий Совети облсовпрофи. Хьалхарча квартале хьалхара моттиг яьккхай Шелковской районо. Цунна еннай республика Министрий Советеи облсовпрофеи карара кара тела ЦIе байракх а ахчан преми а. ШоллагIеи кхоалагIеи моттигаш йийкъай Советскии Октябрьскии районаша.

Цунца цхьана, паччахьалкхен страхованех боагIаш бола массови болх бац Веденски, Грозненски, Гудермесски, Надтеречни, Назрановски, Наурски, Ножай-Юртовски, кхыча районий Советий исполкомаша. Дуккхача юртий Советаша ший ханнахьа хьагул а даь, даланза дергдоаца страховани ярах дола ахча хьачулац, йиллача хана оттаяц хьайбаш доврах йола акташ. Госстраха инспекцешка ший ханнахьа дIа ца кхоачийташ тIехьа йоах уж. Милице органаша, госпожнадзора, судебно-следственни а дарба деча а учрежденеша госстраха органашта эша документаш хьачутела оттаяь порядок телхаеш а моттигаш хиннай. Из бахьан долаш тIехьадоал дош къоастаделга.

Паччахьалкхен страховани дегIайоалаяра боккха лоархIам а беш, СССР Министрий Совето 1984 шера август бетта тIайийцаб паччахьалкхен страховани дIахо дегIаяхарах а цун болх тоабарах а бола соцам. Цу дешах лаьца вай республика Министрий Совето тIайийцача документаша декхарийла яьй районни а городской а Советий исполкомаш паччахьалкхен страховой органашта дукхагIа новкъостал де, цун материально-технически база чIоагIъе, страховане болх беча наьха къахьегама а быта а хьалаш тоаде. Организационни йолча мероприятей план отта а яь, страховане гIулакх дегIадоаладара болх беш да тхо хIанз. Тхона а финансови органашта а хьалхашка латта декхараш да уж мероприятеш кхоачашъяра хадданза тIахьожам лоаттабелга.

Э. СУЛЕЙМАНОВ,
НГIАССР госстраха управлене начальник.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

19 августа 40-шу дуз Вьетнаме Августовски революци котъяьнна

Дуккха деша даха ха йоацача эIамигача берий учрежденеш хьалъяьй социалистически Вьетнаме. Паччахьалкхено геттара чIоагIа йоахко ю эIамигача гражданий.

* * *

Укх шера ший итт шу дизар дезду СРВ Iилман-тохкамий Центро. Цо вIашагIтох Iилмай даькъе болх беш йола итт совгIа институт, координаци ю республике кхоачашъеча паччахьалкхен тохкамий программашта.

Республика экономика дегIайоалаеча эггара хьалхарча лоархIаме да юрта боахама даькъе цхьана гIулакхаш леладар. Советски а вьетнамски а специалисташа болх беча селекционни станцеша ахархошта деннад культурни баьцовгIай дуккха хьувкъам луш дола итташ керда сорташ. Толаме къовсам лоаттабу Меконга дельтера мохк дугаца Iалашбеча керттерча моттигера лаьтташ дирдаларца.

СУРТАШ ТIА: (аьрдехьа) Ханоерча 8 Марта цIерагIча яслешкара бераш; (аьттехьа) — цхьан селекционни станце.

ВИА-ТАСС сурт.

Чончжинерча десанта дии бийсеи

1945 шера 14 августе Iуйранна, теIIа доаллача дохках форда тIара берда йисте а яьнна, Чхончжина тIалата йолаелар, со а юкъеволаш тIом беш хинна форда гIашлой батальон.

Японцаша листта топаш етта йолайир тхона. ХIаьта а доазув хьалаца вIаштIехь даьлар тха. ТIалатача хьалхарча сахьаташка денз дага латт сона батальона командира политически даькъера заместитель хинна капитан Михаил Кочетков. Из дIаэттар тIем тIа чов хиннача автоматчиккий рота командира воккхагIволча лейтенанта Ивана Яроцке метта. Цу рота вийра 150 японец, юхатехар 15 атака.

Дика дагавоагIа сона взвода командир лейтенант Петр Пузиков. Цунна приказ деннадар японски жандармаша лораеш хинна городера турме хьалаца. Приказ дар, тIехьашка боалача хана цига чубоахкача корейски патриоташта топаш тоха, аьнна. КъайлагIа турме наIараш тIа а баха, ха деш латтараш дIабаьхар разведчикаша. Царна новкъостала баьхкар юхебиса взвода бIухой. Цар вIаштIехьдаьлар еррига арабовла моттигаш хьалувца. Толаме чакхъяьлар операци. Советски бIухоша мукъаваьккхар гIабаш теха хинна 50 паргIатонна тIехьара корейски къовсамхо. Белхаш, мархIа лелхаш, барташ доахаш тIанйцар цар шоаш мукъадаьха тхо.

Низкъала тIемаш хилар Чхончжина хIара улице, хIара квартале. Ишта чIоагIа цу городе духьале йир японцаша, хIана аьлча шоай чIоагIале яьяр цар цох. Къулбаседерча Корее моастагIчун оборона дIоагIа лархIа йиш йола моттиг дIалоацаш яр из. Укхаза кхаь оагIорахьара хьатIадоагIар машиннаькъаш. Дика кийчъяь порт ер, еррига классех дола кемаш тIаэца йиш йолаш. Цо «Iалащдора» Къулбаседера Корея дIалаьца лаьтта японски дивизеш меттел, Квантунски эскар а.

Берда йисте гIолла Iаламца дIатайжа уллача города, хеталора, форда десант тIайохалургьяц, аьнна. Малхбузехьа тIой доахка лоамаш. Цигахьара Чхончжина тIавохалургвац. Къулбаседера а ишта. ХIаьта форда оагIорахьара порта хьатIавоагIача — хьу йолаш мыс яр. Разведка хоамех ховш дар, города географически хьалех говза пайда а эцаш, лоархIамегIа йолча моттигашка агрессораша артиллерийски батареяш, доташ, дзоташ дIанийсъяьлга.

Дуккхача хана лаьрхIа герз детта моттигаш кийчъьяр порте а, городе йисте а, город портах дIакъоастаеча гувнаш тIа а. Город лораяра пайда эцар тIо хьисаперча дерригача цIеноех. Саьнгарий, аьшкасаьрга духьалений, минаш ехача майдай бIарчча система яр. ЧIоагIъяьча ерригача майдан тIа кань-бинь боарамах етта йиш йолаш дIаоттаяь артиллери яр.

Десантникашта эггара халагIа ди дар 14 августа. Сигала листа кIур латтар, фега лелаш кIура бар.

Комацу яхача ахгIайрен тIа ши батальон бIашагIа а теха, бронепоездо хьал а лоацаш тIалата волавелар моастагIа. Тха батальона командира со дIа а вийха приказ делар:

— Пакет фрегата тIа дIакхоачаелахь. Пакете — японций цIера точкай схема я. Царна еррига йоккхий топаш етта еза.

Улаш а текхаш а берда йисте дIакхьачар со. Ши бIаь метр гаьна яр советски тIема фрегат. Нек деш цига дIавахар со, кема командирага дIаелар пакет.

Дукха ха ялалехьа хьожаеш еттача низ болча кема йоккхийча топаша йохайир моастагIчун цIера точкаш.

Цхьабакъда моастагIа хIанз а вохаванза вар. Лоацача хана мара лаьгIбенна бацар тIом. Баьд ерзаше хьа, юха а йолаелар йоккхий топаш, тIалата болабелар японцаш. Хула зе ца лоархIаш, тха десант фордача кхосса гIертар уж. Бус геттара во хьал дар. ТIемо дикка зе даь вай доакъош цхьаццадолча гувнашка японцаша чудерзадаь, е берда йисте дIатоIадаь дар. Халла контратакаш юха а етташ, 200—400 метр йола лаьттан оаса дIа ца хецаш латтар советски бIухой. Кхы сахьат, ши сахьат даьлча моастагIчо, хетарах, фордача кховса тарлора десантникаш. Цу халача хана новкъостала хьаккхьчар командир генерал-майор Трушин вола форда гIашлой 13-ча бригада бIухой тIабола тIема кемаш. Кердача низаша а кемай артиллере хьаллацаро а новкъостал дир советски десанта инициатива ший бе а елла чIоагIа тIалата. МоастагIа ведар.

Городе юхаухаш бар, японцаша низагIа сопкашка дIабахийта хинна нах. Юххьанца кхераши, тIаккха бела къежаши советски салташта хьатIаухар корейцаш. Массе а оагIонашкахьара хьахозаш дар: «Рус чосо» («Эрсий, дика!»).

Кхы а дуккха дог тохадолийташ дола хIамаш дагадоагIа сона. Духхьал пирсе латтача дIа-хьа лелача кухпена уллув яр корейций группа. ХIаьтта хьайийца ше къаьстта соях яь суп юаш бар уж. Къаьнача корейца цхьа хIама дувцар шийна гонахьарча нахага. Переводчико маIан дича хьахейра тхона, корейски халкъ мукъадаккхарах къоаночо советски салташта дег тIара баркал яхилга:

— Тха мехка японцаш баьхкача хана, морхаша дIакъайлабар малх. Эрсий баьхкача юха а сийрда хьежа болабеннаб малх, — аьлар къоаночо.

Уж дешаш каст-каста хозар сона мукъаяьккхача Корее.

ЦIаккха йицлургьяц дукха эзараш нах болаш Пхеньяне хинна корейско-советски доттагIала митинг а. Укхаза трибуна хьисапе кийчъяь моттиг. ЦаI шоллагIчо хувцаш цу тIа хьалтIабувлаш къамаьлаш ду ораторашa. Советски бIухошта баркал йоах, корейски халкъ цар японски лоалах мукъадаккхарах. Екаш яр корейски кагирхой оркестро лекхача советски Гимна торжественни аккордаш. Нийсбенна латтар советски бIухой сийлахь-боккхача мехка Гимна сий деш. Сатийна латтар нах, ца йовзаш яле а, дог тохадолийташ низ болаш йолча мелодега ладувгIаш...

ДагадоагIа сайна чIоагIа дегагIоз хинна, торжественно КНДР паччахьалкхен совгIат — «Корея мукъаяккхарах» йола медаль енна сахьат а.

Шовзткъа шу дIадаьннад цу хана денз, хIаьта а сона дика дагадоагIа Чхончжине хинна тIемаш, дагайоагIа из город мукъайоаккхаш байнача новкъостий цIераш.

Корея мукъайоаккхача дакъа лацар — са вахара лоархIамегIарча оагIонех цаI я. Цу хана оаха, советски салташа, цу вежарашха болча мехка паргIато енай...

Иван ЧЕШЕВ,
отставкера воккхагIвола лейтенант, Корея мукъалккхара доакъашхо. (АПН).

Хабаровск.

ПАРГIАТО ЙОАККХАШ...

1945 шера Ханое революци котъяьннай. Iуйранна пхи сахьат даьлча дIайолаенна восстани ди делкъийга кхоачаш еррига городе дIаяьржар, сайрийна диъ сахьат доалаш чакх а яьлар. ГIеттача халкъа викалаша хьадехарах алхха цу хана юкъерча улицашкара дIадаьха казармашка дIадахийтар эскараш японски командоване, ше Индокитае боккъонца эшара мукIарал деш. Цу дицлургдоацача дийнахьа алхха бархI топ яьннай.

...Восстани дIайолае хоам беш, эггара хьалха Тамзиеп яхача улице урагIа топ кхессар Ле Тису ва. ХIанз чIоагIа хувцалуш латт хьалха города йист хинна Ханоя из район. Керда, шера тIоникъ буллаш латт, хьалха герзашца кийчъяь отрядаш вIашагIкхеташ хиннача етта кирпишкаш еча завода уллув гIолла. Студенташ боалабир Дао Ван Суана. Пенфура ахархой баьхкабар керте Нгуен Ван Ты а волаш. Болхлой гулбаьр Ле Ты вар, машиннаькъахой гулбаьбар Нгуен Ван Шана. Царна улблув яр Ле Ва Ши. Ван Диеп керте бола группаш, типографски болхлой бар шоай тхьамадаца Нгуен Ван Донгаца.

Уж отрядаш а йоацаш, Ханоя къахьегамхой дерригача доакъой викалаш юкъе бола тIема дружинаш яр. 300 сага кхоачаш 30 трофейни автомат, массехк чарахьий топ, целаш, духхьал бамбука гIажмаш яр нахага. Цхьабакъда, революце сийлахь-доккха гIулакх котдаргхиларах бола тешам а бар.

Ле Тиеус сигнал елар.

ХIанз Катлинь оалача улицах Къулбехьарча наIарех чакх а яьнна, эзараш нах гонахьа боалаш, цIе байракхаш а йолаш, центральни Чангтхи кхаьчар дружинаш.

— ЦIаккха йицлургьяц из митинг, — дагалувц Ле Тиеус. — Тхо цига даьхкар японски постех чакхдаьнна, танкаех а ца кхераш. ХIаьта «императора Бао Дая» правительствас чIоагIа декар японцашкара халкъ бе долла новкъостал делга.

...1944 шера 9 марта японски командованена вIалла дага а дацар, цаIи ахи шерал кIезигагIа йолча хана Индокитаера «Японе сийлахь-йоккха исторически мисси» ишта сий довш чакхъяргхилар. Цу дийнахьа Вьетнамера французски колониальни администраци дIа-хьа эккхаь шоай Iаьдал чIоагIдеча хана, японцашта хацар, коммунисташа японски оккупанташ бохабара лозунг кхайкаьлгеи герзаца духьала гIовттара лаьрхIа кийчо е беррига нах тIахьийхалгеи.

— Тхо лерг хьекха ладувгIаш дар тIема лелама европейски театрерча гIулакхашка, — белгалдоакх Ле Тиеус. — Вьетнамски коммунисташ тешаш бар, гитлеровски Германи ийшача цун гаьнарча малхбоалера союзник — милитаристски Япони а йохаргхиларах. Советски Союз котъяргхиларах тхо тешар фашизмаца тIом хиннача дерригача шерашка. 1944 шера кхыметтел гаьнар дар гуш боацача политикашта а холуш дар фашизм йохаелга гаргакхоачаш латтилга. Цу ханага хьежаш а цунна кийчо еш а дар тхо.

1944 шу чакхдаллалца йолча хана мохк бохабе ьхийра Японски оккупантий, 1945 шера ахка хьатIакхоачаш къулбаседерча дуккхача правинцешка чIоагIа моцал отташ бовра эзараш нах. Оккупанташа низагIа дIаюйтар вьетнамцашка эскара эшаш йола технически культураш, къаьстта аьлча джут, дугана метта. Шоашта гонахьа наьха дерригача тIоанех бола патриоташ а болаш, къовсама халкъ айдеш бар коммунисташ. 1944 шу чакхдоалаш Нгуен Куйета хьалхленца Ханое вIашагIъехкаяр герзаца кийчъяь дружинаш. Цу хана эггара хьалха японцаш бохабара тIахьехаш йола лозунг язъяьяр Ханоера Хоабине бодача наькъах дIааравоаллача цхьан цIен пена тIа: Машиннаькъахо Нгуен Ван Диеп вар басаца метр доккхийча алапашца цхьан бус из язъяьр. Мохк дIалаьцараши марионеточни полиции массехк дийнахьа из тIахьехам дIабоабе гIийртар, цхьабакъда, из еррига Ханойна дIахезар.

1945 шера ахка хьатIакхоачаш геттара кхохкаделар Ханоера хьал. Цу хана парте подпольни горкома керте эттавар турмера веддагIа Нгуен Кханг. Пропаганда хьинарегIа лелае баьлар коммунисташ. Улицашка хулар Вьетминь яхача къама фронта листовкаш, бийсашка хьалъувхкар цIе байракхаш. Царех цаI цу деношка хьалтехаяр ханойцаша беза лоархIача Юхаденна тур оалача Iама юкъерча пагода тIа. Патриотий митингаш хулар театрашка, кхыметтел базарашка а. Коммунисташ керте болча Вьетминь фронте вIашагIкхийтта ший даьхен исторически кхел хувцара, кийчо еш дар халкъ.

— 1945 шера 9 августе СССР-о Японена духхьала тIом болабаро цIаккха ца хиннача тайпара ханойций дегаш ураоттадир, — дагалувц Ле Тиеус. — Массане кхетадора мохк дIалаьцараш бохабе кIеззига денош мара ца дисалга. Наьха цIий Iохийтилга дезаш дацар тхо. Цудухьа ханойски тIема-революционни комитета председатель Нгуен Кханг раьза хилар 12 августе къулбаседерча «императорски» марионеточни Iаьдала кулгалхочунца Фан Ке Тоайца вIашагIкхета. Къамаьл дар Iаьдал халкъага дIадаларах. Коммунистий предложени дIаэцанзар цу дийнахьа а, е 16 августе вIашагIкхийттача а.

Маньчжуре, Къулбехьарча Сахалине, Корейски ахгIайрен тIа советски эскараш сихха дIахьалхашка дахаро, Тайжача океана флота операцеша йохара лагIа тIа дIакхоачайир Япони. 15 августе Ханоя радиос хоам бир японски император капитуляци е лаьрхIа хиларах. Цу дийнахье, хIанз Ханоя юккъера трамвайца дIаваха йиш йолча городе, Хадонге хилар компарте совещани. Берригаш раьза хилар герз бе а делла восстани е. Цо соцам тIайийцар Зитьвонге вIашагIкхийттача Ханоя подпольни тIема революционни комитето а. Цхьабакъда, герз лаха дезаш дар гIулакх. Из лаха дикка хала дар. Города улицашка патрулаш лоаттайора японски командоване.

17 августе Залямера герз дахьаш боагIа «Авиа» завода болхлой тIабола автобус соцаьяр, нах лийцабар, герз дIадаьккхадар. Из хиннадар городе хьачувоагIачарча Лонгбиен яхача тIаь тIа. Цул тIехьагIа бутт баьлча цу тIаьх тIех а ваьнна дIагIоргба эггара тIехьара японски салте. Ийс шу даьлча, массе а хана Ханой юташ, из никъ бергба тIеххьарча французски колонизатораша а. Цхьабакъда, цу хана, 1945 шера 17 августе Iуйранна дукха низ тIабахийта бийзар японцаш тIехьашка боахаш. КарабоагIаш бацар бIаьхийчар марионеточни доал дераш. Халкъо шоаш хьаллоацилга хьагойта гIертар уж. Цудухьа цар городской театра хьалхашка митинге гулбаьбар паччахьалкхен гIуллакхашкара нах. Цхьабакъда, цига, «кIай качилгаш» хинна ца Iеш, 20 эзар гаргга мугIарера ханойцаш а баьхкабар. Цу хана митинг вIашагIтехараш та вIалла дага а доацаш, революце цIеча байракхаша цIийяьяр майда. Юкъе ца гIерта лаьрхIар японцаша. Театра лагIаш тIара дIабаьлар оттабаь ораторашa. Инициатива хьаллаьцар коммунисташа. ХIаьта патриоташа шоллагIча этажа тIара хьааралйитар юкъе пхи са бола дошо седкъа боалла йоккха цIе байракх.

Театрера ерригача городах чакхбаьлар митинге гулбеннараш. Эггара хьалха Ханое шоаш хилар гуччахьа ишта дIакхайкадир коммунисташа. ДIакхайкадир ший кхела доал де халкъа бокъо хилар.

ХIанз «Ханой мой» («Керда ханой») яхача газета редакци а типографи а йолча Юхаденнача тура Iама берда йисте «Тхой мой» («Керда ха») яхача бIаьхийчар издане редакци яр. 17 августе бийса юкъенхоачача хана цун керттера редактор волча ве ра тIема-революционни комитета викал Ле Ван Ши. Цо хьадийхар ше митингах язъяьча корреспонденцена кепатохилга. ТIаккха ше вахар типографе болхлой болча. Iуйранна арадаьлар Вьетминь къама фронт хьаллоацаш хиннача митингах информаци тIайола газета. Цхьа ди даьлча типограферча дружинана керте эттар Ле Ван Ши. Ишта 19 августе чIоагIа дIахьовзадаь дар революце пружина. Яла еэаш яр топ. Из даьр ва Ле Тиеу. Укх тIехьарча шин дийнахьа шоза беррига нах вIашагIкхеташ митинг хилар театра хьалхашкарча майдан тIа. Цхьабакъда, 19 августе Iуйранна ханойцаш укхаза баьх кабацар дехар де, ший лоIаме хилари паргIатон хьаеха баьхкабар.

ШозлагIа урагIа топ кхессай Туан Шона Нго Кейен улицерча правительственни резиденце дIакъайла латтача коанаIарашта хьалхацика. Халкъо хьал а лоацаш митингера духхьал укхаза хьаера цхьа отряд, цу сигналах цо йохайир коанаIараш. Уж лораеш хиннача салташа герз Iодиллар. «Императора Бао Дая» наместникаш байдда дIа-хьа бахар.

Нгуен Куйет керте вола цхьаькха отряда Хангбай улицера кхерамзлен эскара казармаш хьалувцаш йолча хана, резиденцена уллув залпах ялх топ яьлар. ТIаккха хьахезар фата тата. Революционни комитета члена Чан Ты Бина укхазара провинце телефон техар, Ханое Iаьдал Вьетминь къаман фронта бе кхачарах хоам беш.

1945 шера 19 августе Ханое бархI топ яьннай. Къулба-Малхбоален Азе социализма эра хьайидла бархI топ.

Леонид МИЛОВАНОВ.
Ханой.
АПН соб. корр.

ДIАДОЛАДАЬР — ДИКА ГIУЛАКХ

«Юность» яхача кинотеатра болхлошта а интернациональни доттагIлен киноклуба членашта а из ди шийтайпара дар. Венгрера хьаьший бахкарга хьежаш дар бераш. Тахан КИД-а аргIанара заседани я.

Хоза кийчъяьй фойе: зизаш, книжни выставка, «Дунен тIарча берашта машар!», «Машарга сатувсаш дах тхо» яха дешаш тIаяздаь плакаташ, «Дуне берий бIаргашца» яха берий суртий выставка.

Доахаш пионерски иллеш а долаш, хьалъюз кинотеатр. Хьачувоаллача латт хьаьшашта дукхьала баьхка кинотеатра болхлой, КИД-а членаш. Хьаьшашка моаршал хоатташ къамаьл дир педагога-организатора З. Солцаевас.

Теркам тIабахийта ладувтIар бераша «Къона художник» яхача кружока кулгалхочо В. Реутова даьча къамаьлага, цо довзийтар выставке дена берий суртlаш. Машарах лаьца сурт-плакат дилладар кхойтта шу даьннача Романова Женяс. Из сурт дика хиларах Венгерски республике яха мах боацаш туристически путевка еннай цунна.

ВЛКСМ горкома секретара Т. Варламовас дийцар интернациональни доттагIален низах, бувзамаш чIоагIдара пионерашта хьалхашка латтача декхарех.

«Юность» кинотеатро интернациональни доттагIлен киноклуб вIашагIйоллаш а цул тIехьа цо ший болх дIаболабеча а новкъостал деш ба № 13 йолча школа пионераш. ЛаьрххIа план оттаяь, ший хан-хаинахьа заседанеш ю хIанз киноклубо. КИД-а болх бовза а цунца дакъа лаца а безам болаш хилар №№ 22, 19, 30 йолча школай, № 2 йолча школа-интерната дешархой.

КИД вIашагIъеллача гIоне сакъердаме, пайдане дукха балхаш даьд укхаза. Ханахьа диплургдац болгарски дешархошца хинна вIашагIкхетар. Цар дийцар шоай мехках — Богарех. Заседани чакхъяьнначул тIехьагIа болгарски берашта сувенираш а енна, «София паркаш» яха документальни фильм хьекхар. Цул тIехьагIа массава а хьежар художественни фильмага.

КИД-а заседанешка дакъа лоацаш хиннаб Лаоса къона гражданаш, пионерий республикански Двореца кидовцаш, Грозне школашкара дешархой.

ХIанзчул тIехьагIа дукха вIашагIкхетараш хургда берий, дикагIа довзаргда уж шоайла, кIоарглургда доттагIал.

В. КОВАЛЕВА,
НГIАССР госкино йоккхагIйола редактор.

Кхоана — СССР Фегарча Флота Ди

МАШАРА СИГАЛЕ ЛОРАЕШ

ЦIе байракх лелаеча Закавказски тIема округа авиатораша СССР Фегарча Флота Ди дезду тIема а политически а кийчо еча керда толамаш дахарца. «КПСС XXVI съезда — тха хьинаре бIухой къахьегам!» яхача девизах дерригача эскаре лържача яхье хьинаре дакъа а лоацаш, авиатораша сийленца кхоачашду шоай декхар. СССР Герзашцарча Низий бIухошца цхьана мутIарашка а болаш, фийла латт уж вай Даьхен машари кхерамзлен лораеш, сийлахь-доккха социалистически карагIдаьннараш лорадеш, кIаьд ца луш лакхъю шоай говзали политически кийчон.

СУРТА ТIА: сигала хьалгIовтталехьа.

А. РУХЛАДЗЕИ
И. ШЛАМОВЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

КОМАНДИР А НОВКЪОСТ А

Грозненски авиаотряда цхьан эскадрилье командира декхараш кхоачашдеш волча Васильев Владимир Александровича дикагIа бола летчикаш хьоахабеш цIи яьккхар Сулейманов Султана. Из бIаргаго са безам болга хайначул тIехьагIа хьавеха саг вахийтар цо из.

Сона хьалхашка вагIа юкъерча дегIара хьатаро бос бола 25-30 шу даьнна хургвола къона саг. Пилота форма тIаювх цунна. Цу дийнахьа Сулеймана дукха дийцар сона ший балхах, новкъостех. Цун къамаьлага ладийгIача теша хала дацар ший болх цунна Iалаьмате дукха безилга.

Юкъера школа йистс ма яьккхинге Саратовски областа Краснокутски летни училище деша оттара документаш дIачулу Султана. Цхьа юкъ яьлча тIехдика экзаменаш дIа а яле цу училища курсант хул цунах. Чехка йистедоал дешара 5 шу. 1975 шера Грозненски авиаотряде АН-2 яхача самолета тIа шоллагIа пилот волаш дIаболабу цо ший къахьегама никъ. ХIама хара тIакхувш массаза а ший профессиональни говзал лакхъеш вола зIамига саг ца гуш висац командирашта. 1978 шера Сулейманов Султана штурвал бе йолл самолета командир а хиле. Цо кулгалдеш йола экипаж кхашка дIайийнача юрта боахама культурашта химически обработка еш хул Туркменски ССР-е, Казахстане, Чечено-Балкхарой АССР-е, Нохч-ГIалгIайчене, кхычахьа. Мах бань варгвоацаш да юрта боахаме хьувкъам айбара цар деш дола новкъостал.

Укх шера январь бетта чIоагIа бехктонхаме декхар тIадулл Султана. Цох ву летни состав кийчъеш вола инструктор. Е кхыча дешаца аьлча, хьехамча ва из. Белгалдаккха деза, цу тайпара декхар йоккха опыт йолча специалиста, доагIар нахагара хьадеха ховча сага мара кхоачашдулургдолаш доацилга. Уж еррига оамалаш шийха йоахкаш ва шоллагIча класса пилот Сулейманов Султан. ХIанз гIетта сигала гIолла лела везаш бац цун болх. Бакъда, из Iелац, массе хана сигала Iема да цун дог. Лаьтта санна тешаме лел Султан сигала а оал новкъосташа.

— Са инструктор хинав Сулейманов, — яхаш дувц хIанз дика пилот а хинна болх беш волча И. Юсупова, — Эггара хьалха цо сона деш хинна хьехар дар, дика пилот хилара самолета «дог ховш» хила веза, ший дерригача дегIаца, дегаца, цун оамал йовзаши цунца дIаувши хила веза летчик, яхаш.

Дукха ха йоаццаш летни училище йистеяьккха Ш. Петросяни И. Байдаеви ба хIанз Сулейманова хьехаш, шоай балха говзал шаръеш.

— Теори мара дукха практика мича хул училище яьккхача летчиккий, — йоах Султана. — Цудухьа юххьанца чIоагIа эшаш да воккхагIа волчо уж ханнахьа хьалхлацар. Летчикаш хиларал совгIа бизза вай заман нах хургболаш хьалкхебе беза кагирхой.

Вай лакхе белгалдаьккхар хIанз сигала дукха гIетта везаш дац Сулемайнова декхар, аьнна. Бакъда, из Iелац ца гIеттача. Дукха ха йоаццаш цо ше дехарах Къулбаседа ХIирийчен юрта боахама къахьегамхошта новкъостал де ваха кIира даьккха цIавенав из. Массехк эзар гектара тIа дIайийнача культурашта химически обработка еш хиннав Султан. Цо хьаьнала къахьегара тешал деш я вежарашха йолча республика КПСС обкомо Сулеймановна енна Сийлен грамота.

Ший керттера декхараш кхоачашдарал совгIа Сулейманова хьинаре дакъалоац коллектива общественни вахаре. Из ва эскадрилье партгрупорг, халкъа тIахьожама группа член.

— МалагIа да Султан хьона кастача хана кхоачаш хилар ловш дагалаттар? — аьнна аз шийга хьаттача Сулейманова вела а венна аьлар:

«Со летни училище деша водача хана аз леладечох дош хеташ бацар са дай. Цудухьа сона ловра самолетаца уж бахача Iовоссаш се царна бIаргагор, бакъда самолет Iоха дукха аьттув болаш-м яц Советски яха юрт».

— Сона дага мел лаьттар кхоачашхиннад дукха хIама ца эшаш, — аьнна тIагехар Султана, — укх шера цхьоалагIча класса пилота цIи яккхара экзамен дIаелча.

Дикка баьдийрзаяр тхо къасташ. Кхоана юха а ший массазара декхараш кхоачаде кийчлуш технически литература деша Iохайра Сулейманов.

У. АЗАМАТОВ.

Пионерий ахка

БЕЗАМЕ САЛОI

Дика вIаштIехьдаьккхад берий салаIар «Горный воздух» яхача пионерлагере. Цун начальника Берсанов Шерип Салеговича, вожатеша, воспитателаша дерригa ду эшаш мел долчунца бераш Iалашдеш. Каст-каста тайп-тайпара экскурсеш ю укхаза, чакхйоах спортивни яхьаш, вIашагIкхетараш хул. Массадолча беро дакъа лоацаш, царна Iалаьмате безаме йолаш дIадихьар лагере «Москве хилча, массанахьа а хул фестиваль» яха доккха цIей. Вай берашца цхьана цига дакъа лоацаш дар Казахстана Гурьевски а Мангышлакски а облаcташкара даьхка вай республике салоIаш дола бераш а. Хоза чакхдаьлар Шаьларча дешара центрерча берашца цхьана хинна «Зарница» яха тIема-патриотически ловзар. Цхьана деэдир пионераша Нептуна цIей а. Из дерригa деш хьинаре къахьийгар воспитателаша Тимаев Мохьмада, Ахмадов Сулеймана, Колесникова Ленас, Джабаева Аьсета, Магомадова Резетас.

Пионерлагере шоашта нийсденнача хьалех доккхал деш ба пионераш Мухадиновгlар ИсмаIали Мадинан, Исмаилова Фатима, Джаналиева Зарема, Косумова Макка, Тесаев Шамиль, Казахстанера баьхка хьаьший Досбергенов Амантай, Уразбаев Саламат, Крюков Игорь, Кремер Света, кхыбараш.

ТIадоагIача шера а укхаза салоIа юхадоагIаргда тхо, йоах цар.

З. САИДЦЕЛИ.

ДЕНАЛЕРА ГIУЛАКХ ХЕСТАДУ

Вай Даьхен столице, город-турпале Москве, «Изобразительни искусство» яхача издательстве арадаьннад РСФСР халкъа художника, Нохч-ГIалгIай АССР искусствай заслуженни деятела Бут Николай Яковлевича «Аджимушкай. 1942 ш.» яхача суртий репродукцей альбом.

М. Б. Грекова цIерагIча тIема художникий студе дикагIволча мастера картинаша дувц город-турпала Керчерча Аджимушкайски каменоломнешка Iалаьмате чIоагIа денал гойташ фашистех латаш хиннача лаьттан кIалхарча гарнизонах.

Цу бирсача тIема шерех лаьца художника болх бу 25 шу совгIа ха я.

Укх суртий выставкаш хиннай Москве, Одессе, Севастополе, Грозне, мехка кхыча городашка. Уж хьагойташ да Керченскерча историко-археологически музея массазарча экспозице а.

А. ЗЛОТИН.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

«Промтовары» ГРТО комиссионни тикашка йохкаш я вай мехка хьаль а импортни а керден лелаяьн тайп-тайпара хIамаш.

Терешковай улицагIа, № 5 уллача № 58 йолча тика тIа йохкаш я: мебель, кIувсаш, магнитофонаш, радио а музыкальни а товараш, электротовараш, холодильникаш, хрустала а ингале а нхьегIаш.

Чернышевске улицагIа (керттера рынок) уллача № 45 йолча тика чура эца йиш я: кога гIирс, тийга трикотажни, галантерейни товараш, книнаш, йовлаккхаш.

Шоашта эшар эца аьттув балба шун!

«Промтовары» объединене № 58 йолча тика тIа нахагара дIачуэц цIенача тхах кулг-кара даь тиша кIувсаш, нагахьа санна уж хьадаь а леладу а 50 шерал тIех ха яьннаяле. КIувсаш дIачулучунна бокъо лу ГДР хьадаь кIувсаш эца.

Къаьна кIувсаш дIачудалара а кердадараш эцара а хьалаш довза йиш я укх адресагIа:

Терешковай улица, 5, телефон 3-54-20.

«Промтовары» объединени.

ТЕЛЕВИДЕНИ

17 АВГУСТ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Говза кулгаш».
9.05 — «Дlа-хьа лелара нхерамзле».
9.35 — ДIалокхаш ва РСФСР заслуженни артист М. Рожков (балалайка).
10.05 — «Музеяшнен выставочни залашнен гIолла». Калужски художественни музей.
10.35 — «Iамарчашта тIехкхувсавала хов сона!». Художественни телефильма. 4-гIа сери.
11.30 — «Долрна Махайновай вахара денош а цIейш а» (Саратов). «Къахьегарга хьежжа сий а ду» яхача циклера документальни телевизионни фильм.
12.00 — Эстрада артистий концерт.
12.20 — «Дезал а школа а». Тележурнал.
12.50 — «СелаIад» яха халкъа ихолламах йолча телевизионни программай VI-гIа Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
13.15 — «ТАСС корреспондента хоамаш ду» яха документальни фильма премьера.
13.45 — «ДоттагIий юхь-сибаташ».
14.30 — «Кердадараш».
14.45 — «Грузия-фильм» яхача киностуде берашта лаьрхIа лоаца метраж йола телефильмаш: «Лекхача шодана лаьрхIа соло», «Фонтан».
15.30 — «Аэрофлота ткъамаш тIа». Документальни фильм.
15.35 — Политически обозревателa Л. А. Вознесенске къамаьл. Цига дакъа лоац СССР Лакхерчен юкърча лаьрхIачен дешара министра, СССР Iилмай академе член-корреспондента Г. А. Ягодина.
16.05 — «Кердадараш».
16.10 — «ГIатта илли». Сийлахь-доккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо Котало яьккха 40 шу а Эстоне Советий Iаьдал юхаоттадаь 45 шу а дизара хетадаь илле цIей.
16.55 — Яйгача атлетиках йола Европа кубок. В. И. Ленина цIерагIча Центральни стадионера трансляци.
18.00 — «Содружество». Тележурнал.
18.30 — Мультфильмаш: «ХIахIу, сабарде Iа!». 12-гIеи, 13-гIеи выпускаш.
18.50 — «Дийнача хIамай дунен тIа».
19.50 — «Кердадараш».
19.55 — «Испански вариант». Художественни фильм. 1-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Испански вариант» яхача фильма 2-гIа сери.
22.40 — Яйгача атлетиках йола Европа кубок.
23.40 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Могаш хила безам бале».
8.30 — «Еррнгача а Iоажалашта футтуройна». Документальни телефильма премьера.
9.00 — «Iуйранара почта» яха музыкальни передача.
9.30 — «Вай беш».
9.45 — Художественни коллективаш концерт. Иркутскера передача.
10.25 — Ленинградски телевидени студе программа.
12.00 — «Документальни экран»: «Фу мах ба ноартолий», «Iам тIарча кхай бернат». Киноприложени.
12.50 — «Еннача паччахьа йоIахи ворхI турпалахи бола фаьлг». Мультфильм.
13.20 — «Массанена а йола стадион».
13.50 — «Камера хьеж дуненга».

ГСТ

15.05 — ЛаьрххIа йолча школашта юкъера Российски Федераце футболагIа йола ахфинал.

ЦТ

15.45 — Фильм — берашта. «Расмус — хулла». 1-гIеи, 2-гIеи сереш.

ГСТ

18.10 — «Хьа доазонаш».
18.35 — «Нохч-ГIалгIайчен кIира».
18.45 — «Шун письмоегIа». Концерт (нохчий меттала).
19.15 — «Спорт, безам, фантази». Киноконцерт.
20.00 — «Бийса даьхьала хийла шун, бераш!», «Машенька а ча а» яхача мультфильма. 1-гIа дакъа.
20.15 — Байдаркаш а каноэ хи тIа гIолла пескаш хьохкаш хахкара йола Европа чемпионат. Бельгера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Союзий ЦIен Колонни залера искусства мастерий концерт.

18 АВГУСТ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.30 — СССР фегарча флота Денга. «Сигала бода никъ», «Пилота Веселовске наьнъа белгалонаш» яха документальни фильмаш.
9.20 — «Спортлото». 33-гIа тоссаш бола кхадж.
9.30 — «Гургалбетта сахьат».
10.00 — «Советски Союза гIулакх ду!».
11.00 — «УнахцIено».
11.45 — «Iуйранара почта» яха музыкальни передача.
12.15 — «Ералаш» яха берий юмористически (беламе) киножурнал.
12.30 — «Юртара сахьат».
13.30 — «Музыкальни киоск».
14.00 — «Кинонинкъберий клуб».
15.00 — Тахан — СССР фегарча флота Ди. Къамаьл дергда тIема-фегарча низий Кертерча командующе, СССР оборона министра заместитела, шозза Советски Союза Турпал волча авиаце маршала А. Н. Ефимова.
15.15 — СССР фегарча флота Денна хетадаь концерт.
16.00 — «Кердадараш».
16.05 — Дош да Андронниковна. «Невсинчунга юхаверзар». Телефильм.
16.55 — Яйгача атлетикагIа йола Европа кубок.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — Тушинора фегара цIей.
19.35 — «Кердадараш».
19.40 — «Нокъзара ластар» — ноль». Художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — Футбольни обозрени.
22.05 — Яйгача атлетикин йола Европа кубок.
23.05 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка а дIаотта!».
8.15 — «Самукъане нотказш».
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — «Эрсий къамаьл».
9.30 — «Енисейски меридиан». Документальни телефильм.
10.20 — РСФСР заслуженни артиста С. Когана хьалхле а лелаеш Ростовски симфонически оркестро оттаду концерт.
11.00 — «Маьлха никъ». Iилман-популярни фильм.
11.20 — «БIаргагушдар — теша халадар».
12.25 — «Боккхий а хинна хьалъоттача хана». Художественни телефильма премьера.
13.30 — «Якуте графика». Iилман-популярни фильм.
13.40 — «Кубик», «Тамашийна догам» яха мультфильмаш.
14.00 — Иллеш доах М. Рожковаеи, А. Серовеи. Киевера передача.
14.30 — «Д'Артаньяни нхо мушкетери». Художественни телефильма 2-гIа сери.
16.05 — «Белама гонахьа».
17.25 — Дувц тха корреспонденташа.
17.55 — «ГIорбаьнна советски композитораш — Ленински преме лауреаташ». Д. Кобалевский.
18.25 — «Музеяшкеи выставочни залашкеи гIолла» И. Н. Крамске цIерагIа Воронежски художественни музей.
19.00 — ФутболагIа йола СССР чемпионат. «Динамо» (Минск) — «Днепр». Минскера трансляци. Перерыве (19.45) — «Бийса даьхьала хийла шун, бераш!». «Машенька а ча а» яхача мультфильма. 2-гIа дакъа.
20.45 — «Кусково». Документальни телефильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «ТIеххьара гайдук». Художественни фильм.

РАДИО

17 АВГУСТ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» яхача республикански газета обзор.
8.23 — «Сердало» яхача республикански газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.35 — «Юкъарча хьайбашка диза долаш Iа даннхийта» (нохчий меттала).
10.15 — «Керда обрядаш — вахаре» (нохчий меттала).
10.35 — Реклама (эрсий меттала).
11.00 — «Къонал» (эрсий меттала).
11.30 — «Лаьттан чам а цуна лазар а» (эрсий меттала).
12.40 — Концерт (гIалгIай меттала).
13.00 — «Динамит йоаца диверси». Беседа (гIалгIай меттала).
15.15 — «Ташматов Мансурaца вIашагIкхетар». Ашарий передача (эрсий меттала).
16.00 — «Ашарий почта» (гIалгIай меттала).

УКВ

17.00 — «Музыканташ белакъеж». Ашарий программа.
17.18 — Популярни ашараш.
17.53 — Беламе иллеш а халхара ашараш а.
18.17 — Нохч-гIалгIай ашараш.

18 АВГУСТ

7.15 — «Грозненский рабочий» яхача республикански газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» яхача республикански газета обзор.
7.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
7.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.25 — «Шоана дукхаеза ашараш» (эрсий меттала).
11.20 — КIирандийнахьара ашарий программа.
15.15 — Парторганизацешкара отчеташи хоржамаши (нохчий меттала).
16.00 — «Школьни глобус» (эрсий меттала).
16.30 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
18.00 — «Иллеца доттагIал дараштa». Концерт (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — «Самукъане бераша яхача ансамбла концерт.
18.39 — Чакаревас дIаоала иллеш.
19.09 — Халхара ашараш.

Хьоттани

Тахан республике гIоллен Грознен хувцалуш кхоаллен наш а йолаш ,йоачан а йоацаш, къулбаседа - малхбоалехьара секунда 3—8 метр сиха мух а болаш ха хила тарлу. Фегара температура республике гIолла 28—33, Грозне 31—33 градус йIовхал йолаш хила мег.

Кхоанен ломмен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, бе-беча оагIонашкахьара секунда 3—7 метр сиха мух а болаш ха латта мег. Фегара температура бийсашка 13—18, деношка 24—29 градус йIовхал йолаш хила тарлу.

Метеостанци.

Лора хьехамаш

Ченна хула лазараш

Ченна хула инфекционни лазараш хьадоладераш я специфически микробаш — микроскопа кIал мара бIарга ца гу микроорганизмаш. Цар хьалхьоаду лазар дIа-са доалаш а шерра наха юкъе дIадаржаш а да.

Инфекци хьахьоаеш йола микробаш сага дегIа чу нийсъелча лазар хила йиш я. Цхьавар метта Iо ца вужаш чакхвоал цох, цхьабакъда, цу лазара геттара хала форма а хул саг валар кхерам тIаотташ. Микробаш йовча хана хьахул чIоагIа дохьаж е токсинаш, уж дегIаца дIанйча саг халача оттаву цар. ДегIа низ чIоагIа хилча, цу дохьажах ше цIенлу саг. Цхьабакъда, саг вийрза дIаэттача а гонахьарчарна эсне йола микробаш юс цун дегIаца.

Ченна хулача лазарий дудукха группаш я. Царех шерагIа даьржарех цаI да чен кхетар, цул тIехьагIа — ченна колинфекци, сальмонеллез.

Чен моллагIча сага хила йиш я, хIаьта дукхагIча даькъе берашта хул из. 2 — 7 ди даккха йиш я лазар хьаца хьовш, цул тIехьагIа йIовхал йолалу, тIаккха чен хул.

Ченна колифекци (колиэнтерит) зIамигача берашта хул. Из хьахьоадеш я сага дегIаца хьахулаш йола гIажилг. Лазар кхетара белгало я дог керчадар, че коачъелар, цхьадолча берашта йIовхал хул. Ше цамогаш вий в ца ховш, лазар кхийтта наха юкъе лелаш вола саг ва из лазар дIадоаржадер. Нагахьа санна бераца контакт йолаш е цунна даа хIама кийчдеш из хилча, цунна лазар дIадала тарлу.

Цамогаш бола нах е кхыча бесса аьлча, дегIаца бактереш яраш ба инфекционни лазараш дIадоаржадераш. Массаза а цIена кулгаш долаш хила беза уж, хIана аьлча, цар кулг мел кхийттача инфенци йоаржаю. Цудухьа цу лазарах оал: «бIехача кулгий лазар». Кхераме да Iамашкара, дода хий мелялга, микробаш хила йиш я цу чу. ЦIена дац аьнна, шек вола хий, кIеж а яьккхийта мела деза.

Ченна хулаш дола инфекционни лазараш дIа-са доаржадара кIезига дакъа лацац мозаша. БIехача моттигашка Iохувшаш лазар хьоадеш йола микробаш дIа-са цар кхухь.

Инфекционни лазараш хьа йиш я санитарни хьалаш лоха долча нах бахача моттигашка. Укхаза чIоагIа лоархIаме да наьха культурни боарам ма хулла лакхбелга. Лазар хьоадеш дола наькъаш довзаш ца хилча, профилактически болх бе а йиш яц. Керттера дар да нах бахаш йола моттигаш цIена хулилга Iалашдар, хинна санитарни тIахьожам лоаттабелга.

Сом, баьцадаараш кIеж яьккхача хица цIена ца дулаш даа йиш яц. Масса кулг кхет уж хьагулдеш, дIа-са хьош, тика чу дохкаш.

Дулх кийчдеш хилча, термически обработка е еза, кIеж яккханза е пастеризаци ца йича шура яа мегаргъяц. Ха деза дукха лаьттача винегретех, салатех микробаш хьахулга, уж яа йиш яц. Къаьстта мозех чIоагIа лораде деза даар. Мозий даржаргдоацаш, уж хьахулача моттигашка каст-каста дезинфекци е еза.

Нагахьа санна ченна инфекци хилча, эггара хьалха лор веханза варгвац. Цунна мара ховргдац нийсса диагноз оттае, дарба де, ца хулача даьлча, унахо больнице дIавига веза. ДегIа доккха ве ду лор в ца вехаш, ше дарба де эттачо. Харцахьа-бакъахьа молхаш меларах пайда балац, цхьабакъда, зе-м чIоагIа дала йиш я цох.

Лор хьакхаччалца лоравала веза ченна лазар хиначa сагах. Унахо хьакъоаставаь Iовужаве веза, ший пхьегIа, гата, кхыдар хила деза. Унахочунга хьожача саго чIоагIа цIена леладе деза ший кулгаш, из ца дой инфекци дIа-са яржар кхерам ба. Лоро мел аьнар диза даргдац. Диццала йиш яц: унахо хьалгIетта дIаволавеннав аьнна, цун дегI микробех цIенденна доацилга, вIалла дага а доацаш гонахьарчарна инфекционни лазар дIадала йиш я цо. Лазар дIакъаьстадий хьожаш массехазза бактериологически тохкамаш де деза.

Эпидемеиа духьалара профилактически де дезар дарга хьежжа, кIезиглургда кхераме дола инфекционни лазараш. Уж мероприятеш чакхйоахача чIоагIа лоархIаме да берригача наха хьинаре дакъа лоацилга.

Б. КИНДАРОВ,
республика заслуженни лор, медицински Iилмай кандидат.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителан — 2-85-07; бехктоккама секретаран — 2-84-68; отделаш: партийни вахаран — 2-54-04; промышленностан а транспортан — 2-65-01; юрта бахаман — 2-47-84; культуран — 2-64-75; кехаташан — 2-85-64; корректоран — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ерен, шоаттен деношка

СФ02224. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3805.